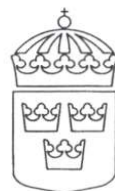

Riksdagens protokoll

1992/93:86

Tisdagen den 30 mars

Kl. 14.00 – 16.22
18.00 – 18.37

Protokoll
1992/93:86

1 § Meddelande om information från regeringen

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Vid kammarens sammanträde torsdagen den 1 april kl. 14.30 lämnar statsrådet Ulf Dinkelspiel (m) information om europeiska integrationsfrågor.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 24 mars.

3 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1992/93:95

Till riksdagen

Interpellation 1992/93:95 "Bistånd till Eritrea" av Eva Johansson kommer att besvaras den 23 april.

Interpellanten och jag har inte kunnat finna en tid för interpellationens besvarande inom den aktuella 4-veckorsfristen på grund av andra engagemang.

Vi har därför tillsammans med kammarkansliet träffat en överenskomst om att jag skall svara på interpellationen den 23 april.

Stockholm den 23 mars 1993

Birgit Friggebo

Interpellation 1992/93:103

Till riksdagen

Interpellation 1992/93:103 "Regeringens flyktingpolitik" av Ingrid Näs-lund kommer att besvaras den 23 april.

Interpellanten och jag har inte kunnat finna en tid för interpellationens

besvarande inom den aktuella 4-veckorsfristen på grund av andra engagemang.

Vi har därför tillsammans med kammarkansliet träffat en överenskomelse om att jag skall svara på interpellationen den 23 april.

Stockholm den 23 mars 1993

Birgit Friggebo

4 § Svar på fråga 1992/93:482 om reglerna för omnämnande av sponsorer till televisionsprogram

Anf. 2 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat om jag är beredd att föreslå sådana förändringar av lagstiftningen att reglerna för reklam och sponsring i televisionen blir begripliga för medborgarna. Bakgrunden är att Sten Andersson anser det vara inkonsekvent att Radionämnden har funnit att TV 4 har brutit mot radiolagen genom sitt sätt att presentera vinster i programmet Bingolotto, medan t.ex. TV 2 i bild och ljud får tala om vilka företag som sponsrar fotbollsmatcher.

Enligt 6 § andra stycket radiolagen får ett programföretag inte i programverksamheten mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse. Detta gäller inte vad som sänds under annonstid i televisionen eller annonser och liknande meddelanden i sökbar text-TV. Syftet med regeln är att motverka smygreklam. Reglerna om otillbörligt gynnande av kommersiellt intresse gäller lika för TV 4 och Sveriges Television.

Radionämnden har vid två tillfällen, den 22 oktober 1992 och den 24 februari 1993, funnit att TV 4 har brutit mot bestämmelsen genom sitt sätt att presentera vinster i programmet Bingolotto. Radionämnden ansåg att olika varumärken framhävdes på ett sätt som inte kunde motiveras med hänsyn till något beaktansvärt informations- eller underhållningsintresse.

Radionämnden har således funnit att TV 4 i detta avseende brutit mot 6 § radiolagen, inte mot sponsringsreglerna i avtalet mellan staten och Nordisk Television.

Reglerna om sponsorsmeddelanden i Sveriges Televisions och TV 4:s sändningar finns i avtalen mellan staten och resp. företag. Avtalsbestämmelserna för Sveriges Television och TV 4 är likartade. Reglerna för Sveriges Television när det gäller utformning och placering av sponsorsmeddelanden har dock skärpts något fr.o.m. den 1 januari 1993 mot bakgrund av erfarenheterna av de regler som gällde tidigare.

Enligt den nuvarande lydelsen av avtalet mellan staten och Sveriges Television skall sponsorns eller sponsorernas namn eller firma anges i början eller slutet av ett sponsrat program. Om Sveriges Television finner det lämpligt kan detta ske såväl före som efter programmet. Meddelande om sponsorskap får inte lämnas i pauser. Meddelandet skall – med beaktande av att ändamålet med meddelandet skall vara att upplysa publiken om sponsorskapet – ges en sådan utformning att det inte riskerar att förväxlas med sedvanliga reklaminslag i reklamfinansierad TV. Sponsorns logotyp får användas endast om det kan ske utan risk för förväxling med tjänst eller vara som

sponsorn erbjuder till försäljning. Meddelandet, som skall vara kort, får inte åtföljas av musik och skall även i övrigt ges en neutral utformning.

Radionämnden har ännu inte provat hur de nya reglerna för Sveriges Television har tillämpats.

Radiolagens förbud mot otillbörligt gynnande av kommersiella intressen har tillkommit i syfte att motverka att sponsorer och andra påverkar programmets utformning. Syftet med avtalsbestämmelserna för Sveriges Television och TV 4 om utformning och inplacering av sponsorsmeddelande är att informera TV-tittarna om att ett program är sponsrat.

Jag har inte för avsikt att ta initiativ till några ytterligare ändringar.

Anf. 3 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. En politiker borde ha som förstahandsuppgift att ta bort eller motivera de lagar som en majoritet av medborgarna har mycket svårt att förstå innehållet i eller avsikten med. Ett sådant exempel är bestämmelserna om reklamen i radio och TV.

Man får alltså inte lov att nämna ett firmanamn, t.ex. i Bingolotto, där vissa företag delar ut vinster i programmet. Däremot kan man mycket väl i samma program nämna märket på en bil som delas ut som vinst. Logiken är här inte alldeles uppenbar.

Vi kan också se, som statsrådet nämnde i sitt svar, att man t.ex. efter Sportextra på lördagarna säger att en match har sponsrats av det eller det företaget. Det visas reklam i olika sammanhang, framför allt i samband med sport. Runt rinkarna vid ishockey och runt fotbollsplanerna är det nerlusat med reklamskyltar. Även om man inte uttalar namnen, är de flesta som ser på TV läskunniga, och de får budskapet. Konsekvensen i detta lyser med sin frånvaro.

Jag vill fråga statsrådet: Förstår statsrådet att det finns många människor utanför detta hus som har svårt att förstå logiken och konsekvensen i dessa regler?

Anf. 4 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag tror att publiken mycket väl förstår att det finns en allmän TV där man inte vill ha reklam. Den finansieras på ett sätt. Sedan finns reklam-TV, som är ganska nytt i Sverige. Den finansieras på ett annat sätt. Det tror jag är ganska enkelt.

En annan sak är att det inte skall finnas smygreklam, annonsering, i vanliga program. Det är lika för Sveriges Television och för TV 4. Det tror jag också är ganska klart. Däremot kan det uppstå missförstånd, eller verka lite rörigt, när det gäller att man före och efter programmen får nämna vem som har sponsrat programmen. Man får i TV 4 vara tydligare än vad man får vara i Sveriges Television.

Här tror jag att det kan råda vissa missförstånd. Men att vi har en reklamfri allmän TV och en reklam-TV, vilket är den stora huvudfrågan, är ganska lätt att begripa.

Anf. 5 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tror nog att statsrådets anhängare, dvs. de som förstår att detta är lätt att begripa, inte har någon omfattande numerär.

Vad är smygreklam? Vad kallas det när man t.ex. ser fotboll från England på lördagarna och hela arenan är fylld med reklamskyltar som förekommer under hela programmet? Däremot är det annorlunda om man, som miljoner svenskar gör i dag, ser på programmet Bingolotto. Om nu Volvo skulle vilja dela ut en Volvobil som vinst, får man inte säga att den kommer från Volvo. Men man får lov att säga att bilen heter Volvo. Konsekvensen i detta skulle jag gärna vilja få förklarad.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på frågorna 1992/93:491 och 494 om ensamman flyktingbarn

Anf. 6 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder så att Sverige behandlar flyktingbarn i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Rune Backlund har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till en snabb översyn av förhållningssättet till ensamman flyktingbarn.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag anser att svenska myndigheter, i asylärenden liksom i andra sammanhang, tar stor hänsyn till barnens behov. Åt alla ensamman barn som söker asyl förordnas en god man, förutom ett offentligt biträde, så att deras intresse kan tillgodoses på bästa sätt. Man tar också särskild hänsyn till barnens situation vid prövningen av asylansökningar, och ärenden rörande ensamman barn behandlas alltid med förtur.

FN:s kommitté för barnets rättigheter höll i januari i år, i enlighet med förfarandet enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, förhör med företrädare för Sverige på grundval av den svenska rapporten om tillämpningen av konventionen. Kommittén ansåg att Sverige i stort uppfyller konventionens krav. Förutom vissa synpunkter på förvarstagande av barn framfördes ingen kritik rörande behandlingen av asylsökande barn.

Jag vill påpeka att det stora flertalet ensamman barn som söker asyl i Sverige är över 16 år. Det är mycket ovanligt att yngre barn ensamman söker asyl här och det är följaktligen endast i ett fåtal fall som det kan bli aktuellt att avvisa ett yngre ensamt barn. Svenska myndigheter kan naturligtvis aldrig skicka tillbaka ett litet barn, om man inte vet att någon tar hand om det vid ankomsten till hemlandet.

Detta betyder emellertid inte att ensamman barn automatiskt har rätt till uppehållstillstånd i Sverige. Det skulle knappast vara i enlighet med principen om barnets bästa som bl.a. uttrycks i FN:s barnkonvention. I denna princip ingår ju att barn i möjligaste mån skall få vara med sin familj. Därför försöker svenska myndigheter så långt det är möjligt hitta barnets familj och se till att familjen kan återförenas, om möjligt i sitt hemland.

Asylsökande får sina asylansökningar prövade individuellt. Frågan om avvisning till hemlandet eller något annat land avgörs på grundval av de skäl den enskilde asylsökanden åberopar. Möjligheten att verkställa en avvisning ingår emellertid också i myndigheternas ställningstagande – om det är omöj-

ligt att verkställa en avvisning kan den asylsökande beviljas uppehållstillstånd i Sverige, även om han eller hon inte uppfyller kraven för asyl.

Om det i undantagsfall är nödvändigt att ett barn som finns i Sverige omhändertags av svenska myndigheter finns möjligheter till detta i vår lagstiftning. Men det bästa för barn är ju normalt att få vara med sin familj, och det är detta som man i dag söker uppfylla då det är möjligt. Vid våra myndigheters tolkning av lagar och bestämmelser utgår myndigheterna från barnets bästa.

Anf. 7 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Jag är inte nöjd med svaret. Jag är ganska missnöjd. Jag är förvånad över statsrådets, som jag tycker, okritiska inställning till Invandrarverkets sätt att hantera ensamma flyktningbarn.

Sverige har mycket tidigt ratificerat FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har också i vår egen grundlag, regeringsformen, klart och tydligt uttryckt att allt vad det offentliga, dvs. samhällets myndigheter, gör skall göras i syfte att öka den enskildes välfärd. Myndigheterna skall handla för barnets bästa. Statsrådet avslutade med att säga att myndigheter gör så.

Jag tycker inte att det är bevis nog att statsrådet påstår att så är fallet eller att Invandrarverket själv anser sig göra det. Det som har kommit till allmän kännedom under senare tid om hur några ensamma flyktningbarn har blivit behandlade talar snarare för motsatsen. Vi skulle behöva ordentligt se över om detta har förekommit i fler fall och hur Invandrarverket egentligen tolkar barnets bästa.

Jag skulle också vilja ha mer definierat vad som menas med att man inte kan skicka i väg ett barn om det inte finns någon som tar hand om det. Vad finns det för regler och föreskrifter som definierar detta "någon tar hand om"? Det måste finnas mycket tydliga sådana. Vad jag kan förstå har det i åtminstone ett av dessa fall faktiskt inte handlat om att återförena barn, utan om att skilja barn från en moder som fanns kvar i det här landet medan barnet skulle återsändas. Jag känner stor oro inför detta.

I de här fallen har dessutom andra myndigheter som också har att ta hand om barn uppenbarligen delat den kritiska uppfattningen och inte den okritiska som statsrådet har. Det är nämligen de som har reagerat. I ett fall var det polisen och i ett annat fall föreståndaren på ett barnhem. Jag tycker att det behövs en ordentlig översyn av detta. Jag är förvånad över det svar som jag har fått här i dag.

Anf. 8 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Jag vill också börja med att tacka för svaret. Jag upplever svaret som en redovisning av de förhållanden och regler som gäller. Men när man tittar på det fall som varit aktuellt, och som i vissa stycken är ett ganska unikt fall, upptäcker man att vi hamnar i en diskussion om vårt synsätt på hur barn skall hanteras och under vilka förhållanden barn skall leva.

Våra sociala myndigheter har gjort bedömningen att föräldrarna var olämpliga som vårnadshavare i detta läge. Då uppstår en mycket delikat fråga om vilket ansvar vi har för det här barnets situation vid ett eventuellt

hemsändande. Enligt regler och konventioner har vi ju fortfarande inte rätt att splittra familjer. Vi är skyldiga att ta hänsyn till att det finns biologiska föräldrar. Ändå finns det grundläggande synsättet på hur barnet skall leva och växa upp och hur de skall ha det i en familjesituation.

Jag har funnit att det finns flera motstridiga intressen som kommer in i dessa ärenden. Även om de inte är så många är de tillräckliga för att bli mycket uppmärksammade och väcka stor debatt och undran hos den allmänna opinionen. Vi har å ena sidan de internationella åtagandena genom barnkonventionen, den konvention som säger att vi inte får splittra familjer, och vi har åtaganden som säger att vi inte utan vidare får behålla ett barn. Å andra sidan finns då frågan vad som skall hända med ett barn som lämnar landet och där vi vet att familjeförhållandena är mycket besvärliga eller där det inte finns en ordnad familjesituation.

Då blir jag litet förvånad över att kulturministern inte är beredd att titta litet på hur vårt förhållningssätt skall vara i den här typen av ärenden. Jag tycker inte att det finns några givna och självklara svar på dessa frågeställningar. Vi måste försöka väga samman dessa olika intressen och se vad vi har rätt att göra internationellt sett i ett sådant ärende.

Inom flyktingpolitiken har man sett att det faktiskt finns en liten tendens till att föräldrar dumpar sina barn i en del länder för att lösa sina egna bekymmer.

Anf. 9 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är ju ofta många svåra avvägningar som våra myndigheter har att ta ställning till. Det kan ju vara flera myndigheter som är inblandade. Livet är ju sådant att det ofta finns motstridiga intressen.

Men våra myndigheter är enligt min uppfattning väl skickade att göra sådana avvägningar. Det tvingas de att göra nästan varje dag. Utgångspunkten måste vara, och är också, barnets bästa. Det är naturligtvis beklagligt att man inte i en diskussion kan belysa principer utifrån de enskilda fallen. Ingen av frågeställarna har heller dragit upp de enskilda fallen.

Möjligen kan man säga att det som många trodde skulle hända inte har hänt, dvs. att man har sänt i väg barn utanför Sveriges gränser utan att man har säkerställt att det finns någon som tar hand om det. I normalfallen brukar man kontakta föräldrar eller andra anhöriga som tar emot när ett barn skickas tillbaka till sitt hemland. Det är normalfallet. Detta gäller ju ofta äldre barn och inte spädbarn.

Det kan däremot delvis komma i ett annat läge om barnet har varit omhändertaget, t.ex enligt LVU. Där är andra myndigheter än Invandrarverket inblandade för att ta ställning till om det finns en vårdnadshavare som är acceptabel. Men denna vägning skall våra myndigheter göra utifrån de allmänna intentioner och riktlinjer som vi har för beslutsfattande i Sverige, nämligen barnets bästa.

Anf. 10 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Vi får ju inte diskutera det enskilda fallet. Men vad som skulle kunna inträffa i den här typen av ärenden är ju att de svenska sociala myndigheterna gör den bedömningen att det inte finns en acceptabel famil-

jesituation för barnet att sändas tillbaka till. Då uppstår frågan vilken rätt vi i Sverige har att ta ansvar för det här barnet enligt de konventioner som gäller i fråga om familjesplittring, biologiska föräldrars rätt osv.

Jag menar att det i den debatt som har förekommit kring det nu aktuella fallet inte riktigt har klarats ut vilka rättigheter och skyldigheter vi har i ett sådant här ärende, vilka rättigheter och skyldigheter invandrare har och vilka skyldigheter sociala myndigheter har att tillämpa konventioner och artiklar som Sverige i andra sammanhang arbetar för. Vi har ju det omvända förhållandet då barn förs ur Sverige till andra länder. I sådana sammanhang har vi med mycket stor kraft hävdad att barnen skall föras tillbaka till vårdnadshavarna i Sverige. Jag menar därför att det här finns en principfråga som är värd att diskutera.

Anf. 11 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Naturligtvis är det här oerhört svåra och komplicerade frågor. Så är det alltid när barn drabbas av svåra förhållanden. Det här är extremt svåra frågor.

Jag har inte haft för avsikt att få det att framstå som att jag tror att flyktigbarn vanligtvis behandlas på det här sättet. Det är emellertid ett faktum att det finns flera sådana här fall, där olika myndigheter, som alla har att se till barnets bästa, har reagerat mycket olika, och enligt min uppfattning är det Invandrarverket som står för det omänskliga sättet att behandla barn, som icke ser till barnets bästa. Detta gör mig orolig, och jag tycker att det finns anledning att se över området.

Vad vet jag, kanske har det förekommit andra fall, i vilka andra myndigheter inte har haft möjlighet att bemöta Invandrarverket eller att protestera mot Invandrarverkets sätt att bete sig. Kanske händer det i andra fall, som vi aldrig får kännedom om, att Invandrarverket i sitt handlande inte tillämpar FN:s barnkonvention eller svensk grundlag. Det förvånar mig att statsrådet uppenbarligen är så övertygad om att det aldrig händer och att det kanske inte ens har hänt i de här fallen. Det är det som enligt min uppfattning behöver ses över, så att vi får en bättre analys av situationen och möjligen nya riktlinjer för Invandrarverket i de här fallen.

Anf. 12 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Utgångspunkten för de ställda frågorna har varit ett mycket litet barn, och det är väldigt sällsynt att så små barn blir ensamma.

Rune Backlund säger att den debatt som har förekommit inte har klarat ut de olika lagarnas tillämpningsområden och om de krockar med varandra. Våra myndigheter skall tillämpa lagarna, och tillämpningen av lagarna i det här fallet är ännu inte färdiggjord. Därför kan man i dag inte med säkerhet säga att lagarna strider mot varandra. Myndigheternas tillämpning av lagarna framöver får visa om så är fallet.

Jag är alldeles övertygad om att både Invandrarverket och de sociala myndigheterna kommer att ha barnets bästa som utgångspunkt. Vad som skall hända om man över huvud taget inte hittar någon vårdnadshavare är det myndigheternas sak att bedöma.

Jag vill, herr talman, tillbakavisa Annika Åhnbergs påstående att Invand-

rarverket nästan alltid skulle handla omänskligt. Invandrarverket har många ensamma barn, som dock ofta är över 16 år, att ta hänsyn till. I vissa avseenden kommer också en genomlysning och en översyn att ske beträffande de ungdomarna.

Anf. 13 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det är korrekt att myndigheterna har att handlägga det här fallet fullt ut och att man först med facit i hand kan säga exakt var problemen ligger.

Anledningen till att jag ställde den här frågan om ett initiativ från regeringen är att jag tycker att det vore värdefullt att få klarlagt vad som är våra rättigheter och skyldigheter i den här typen av ärenden. Jag tror att många människor runt om i vårt land som via medierna har följt redovisningen i det här fallet har haft mycket svårt att riktigt hänga med i den här typen av frågeställningar rörande utlänningslagens tillämpning och socialtjänsten – man ser fallet endast med utgångspunkt i barnets situation och har väldigt svårt att hänga med i de juridisk-byråkratiska svängarna i ett sådant här ärende.

Jag tror därför att det hade varit värdefullt om regeringen hade kunnat belysa de förhållningssätt som allmänt gäller vid hanteringen av barn som befinner sig i en mycket utsatt situation, vilket det uppenbarligen är fråga om i det här fallet.

Anf. 14 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Eftersom Rune Backlund och jag delvis har olika frågeställningar, följer den här debatten delvis två olika spår.

Det är bra att statsrådet säger att det skall komma en redovisning av Invandrarverkets egen handläggning av fall som gäller ensamma flyktingbarn. Jag påstår inte att Invandrarverket beter sig felaktigt, men jag känner en oro när det kommer till kännedom att sådana här fall förekommer.

Man kan heller inte säga att tillämpningen av lagarna inte är färdig och att vi därför inte vet hur det gick. Om Invandrarverket hade fått bestämma hade nämligen tillämpningen varit färdig. Invandrarverket har i flera fall – det handlar inte bara om ett – faktiskt beslutat om utvisning. Hade inte andra myndigheter protesterat, hade vi nu stått här med facit i hand – eller rättare sagt: vi hade inte stått här med facit i hand, eftersom ärendena då inte hade kommit till allmän kännedom. Det är därför enligt min mening ett mycket märkligt resonemang.

Vi har en princip som säger att man skall utgå från barnets bästa, och olika myndigheter kommer till helt olika slutsatser. Då måste det finnas anledning att förtydliga definitionen av vad som är barnets bästa.

I den rapport till FN som nämndes tidigare i debatten tas detta inte alls upp. Det är därför inte så märkligt att FN-konventionen inte har kunnat behandla frågan. Invandrarverkets egen handläggning berörs inte, däremot berörs vad som händer ute på flyktingförläggningar. En hel del fattas alltså.

Anf. 15 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Annika Åhnberg gav nu en beskrivning av fallet. Hon sade att det hade funnits en risk att barnet hade kastats ut ur landet om Invandrar-

verket hade fått agera på egen hand. Detta är inte sant. Inget barn, och framför allt inte barn i den åldern, sänds ut från Sverige utan att det finns garantier för att det finns en vårdnadshavare. Det beslut som är fattat av Invandrarverket omfattar både moder och barn.

Det här är ett mycket komplicerat enskilt ärende. Det är oacceptabelt att barn växer upp under sådana förhållanden. Det har i den allmänna debatten antytts att Invandrarverket eller andra svenska myndigheter skulle kunna avvisa ett barn utan att man har garantier för att det finns en vårdnadshavare. Detta sker icke. Jag förstår alla dem som är upprörda, som trodde att detta var möjligt i Sverige.

Anf. 16 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att andra myndigheter – det är ju faktiskt flera sådana här fall som har kommit till allmän kännedom – som också har att se till de här barnens bästa, uppenbarligen inte har gjort samma bedömning som Invandrarverket. Jag menar att det fortfarande finns anledning att klargöra vad vi menar med att det skall finnas någon som tar hand om barnet om det utvisas tillbaka till sitt hemland. Vad ställer vi från svensk sida för krav? Vad innebär detta? Tydligen gör man på olika myndigheter helt olika bedömningar.

Jag anser fortfarande att det finns skäl att klargöra och särskilt belysa Invandrarverkets egen handläggning. Det är bra att man har fokuserat väldigt mycket på andra som tar hand om ensamma flyktingbarn, men vad man gör på Invandrarverket borde kanske belysas litet bättre. Det tycker jag fortfarande.

Anf. 17 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Invandrarministern har rätt i att beslutet i det här ärendet omfattade både moder och barn. En av krockarna i det här ärendet är uppenbarligen att en annan svensk myndighet, dvs. socialtjänsten, inte anser modern, som nu har försvunnit, lämplig som vårdnadshavare. Då uppstår en mycket delikat situation som gäller vår syn på hur ett barn i ett sådant här fall skall hanteras och biologiska föräldrars rätt till sitt barn. Jag upplever att vi inte riktigt har klarlagt våra andra internationella åtaganden i sådana här fall.

Det här kanske är ett unikt fall på så sätt att något liknande tidigare inte har förekommit, men under de år jag har sysslat med flykting- och invandrarfrågor har jag sett att det, beroende på olika sätt att se på vad som ryms i begreppet familj, till och från uppstår problem i samband med återsändande av ensamma barn till vissa områden av världen.

Anf. 18 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är väl få ärenden som är så svåra att hantera som dessa. Det gäller inte bara utländska barn som kommer hit, utan också svenska barn som av olika skäl befinner sig i andra länder och kring vilka det råder motstridande intressen inom familjen.

Som jag sade tidigare till Annika Åhnberg kontaktar Invandrarverket i normalfallet – och då handlar det ofta om ungdomar – någon närstående i

hemlandet. Det är okomplicerat, därför att det finns någon som vill ta emot barnet när det sänts i väg. Följeslagare ser till att ungdomar möts av en vuxen person – ofta en närstående, och då mestadels föräldrar.

I det här fallet handlar det om ett i Sverige av de sociala myndigheterna omhändertaget barn. Som jag antydde är kraven kanske något högre när det gäller att säkerställa vem som är vårdnadshavare. Men det är inte min uppgift att här i riksdagen tala om för de sociala myndigheterna hur de skall bedöma läget i detta fall.

Det är min förhoppning och utgångspunkt att det är barnets bästa som man har för ögonen.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:498 om presstödet

Anf. 19 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Harriet Colliander har frågat om jag är beredd att medverka till en förändring av det förhållandet att merparten av det totala presstödet går till de stora tidningarna och att närmare hälften av dagspressens moms-befrielse går till liberala tidningar. Frågan föranleds av den nyligen presenterade ESO-rapporten om presstödet effekter.

Staten har länge markerat dagspressens särställning i förhållande till andra varor och tjänster genom att vidta en rad presspolitiska åtgärder – dels i form av direkta statliga bidrag till tidningar i konkurrensmässigt underläge, dels i form av en förmånlig skattebehandling av dagstidningsföretagen generellt.

Den förmånliga skattebehandlingen innebär att dagstidningarna är befriade från mervärdesskatt på sina upplageintäkter och att de betalar lägre reklamskatt än andra reklambärare. ESO-rapportens slutsats om det totala presstödet storlek, och hur det är fördelat, bygger på tanken att dagspressen egentligen skulle betala 25-procentig moms och full reklamskatt. För mig är ett sådant resonemang snarast av akademiskt intresse.

ESO-rapportens granskning av situationen i övriga Europa visar t.ex. att dagspressen genomgående har en lägre – oftast mycket lägre – moms än den generella mervärdesskatten i resp. land. Inom EG, som beslutat harmonisera medlemsländernas uttag av mervärdesskatt, tillhör dagspressen också den kategori av varor och tjänster som kan undantas från den generella moms nivån. Dessutom har flertalet länder över huvud taget inte någon skatt på reklam i dagspressen.

Vid en teoretisk beräkning av värdet på dagspressens momsbefrielse är det ofrånkomligt att förmånen växer med storleken på tidningens omsättning. Det innebär givetvis inte att mindre tidningar skulle vara missgynnade, eftersom alla dagstidningar behandlas lika i momshänseende. Skatteuttaget är alltså neutralt.

För reklamskatten gäller att den ursprungligen infördes för att finansiera det direkta presstödet till små och konkurrensetsatta dagstidningar. Den övervägande delen av skatteuttaget på reklam kommer också från stora dagstidningar och andra reklambärare.

Enligt uppgift kommer den särskilde utredaren K-G Svensson att behandla dagspressen i sin utredning om mervärdesskattefrågor. Jag vill också nämna att jag har för avsikt att föreslå regeringen att tillsätta en utredning med uppgift att belysa dagspressens situation.

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 20 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret. I svaret sägs det att staten länge har markerat dagspressens särställning i förhållande till andra varor och tjänster genom att vidta en rad presspolitiska åtgärder. I pressutredningen sägs det att statens syfte med de presspolitiska åtgärderna är att borgen för en fri och allsidig opinionsbildning.

Ny demokrati har motionerat om ett avskaffande av det direkta partistödet och av momsbefrielsen för tidningarna. Vi har föreslagit detta därför att vi anser att presstödet har tillkommit för att gynna partipolitiska intressen i första hand. ESO-rapporten bekräftar att så är fallet.

Vi säger att vi vill ha en fri och framför allt obunden och allsidig opinionsbildning.

I fråga om den utredning som kulturministern har för avsikt att tillsätta skulle jag vilja fråga om kulturministern delar min uppfattning att ett syfte med de presspolitiska åtgärderna skall vara att man också försöker åstadkomma en obunden opinionsbildning.

Anf. 21 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis önskvärt att reglerna är så neutrala som det över huvud taget är möjligt. Merparten av de här frågorna gäller momsen, och reglerna i det avseendet är neutrala. Det finns ingen styrning till en viss typ av tidningar.

Det är mig också helt främmande att styra tidningarnas val av beteckning på sig själva. I Harriet Collianders senaste fråga fanns det litet av en antydning om att regeringen eller riksdagen på något sätt skulle tala om för tidningarna var de står och vilken beteckning de skall ha. Det är fullständigt uteslutet, och jag skulle tro att det gäller samtliga riksdagsledamöter, dvs. att gå in och styra på det sättet. Särskilt för en liberal minister är det uteslutet att föreslå sådana regler.

Anf. 22 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag har inte avsett att tidningarna skall föreslås någonting. Jag kan bara säga att pressutredningen konstaterar att de partipolitiska intressena har gynnats. Det är alltså ett uttalande från utredningen.

Vidare finns det faktiskt stöd i utredningen för att staten ökar ägarkoncentrationen genom presstödet. Man kan alltså säga att Bonniers genom presstödet sitter säkert i sadeln. Man kan också här tala om en monopolbildning med statens stöd. Vi anser att detta är felaktigt. Jag gissar att kulturministern också anser det. Det är väl också något som man får försöka råda bot på i direktiven för den utredning som man ämnar tillsätta.

Anf. 23 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Syftet med intresset från riksdagens och statens sida när det gäller presspolitiken är att garantera en mångfald. Jag har inte kunnat läsa

ut av ESO-rapporten att vissa partipolitiska intressen gynnas. Däremot har man redovisat vilka beteckningar tidningarna har på sig själva när man försökt att strukturera vilka olika typer av tidningar som har olika slags stöd.

Men såvitt jag kan se finns det inte någon värdering i ESO-rapporten som säger att vissa partier otillbörligt gynnas.

Pressen är faktiskt – det kan variera något – förhållandevis fristående i vårt land. Det får även jag som liberal gång på gång erfara. Det förekommer inte något som helst gynnande av behandlingen av min person eller mitt fögderi i olika typer av tidningar, utan det är ungefär likadan behandling. Men, som sagt, en översyn av pressens förhållanden skall göras, och då kommer väl sådana här frågor upp.

Anf. 24 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag vidhåller att det står i rapporten att de partipolitiska intressena gynnas av det presstöd som finns.

Så till en annan sak som jag vill ta upp här. Kulturministern säger: "ESO-rapportens slutsats om det totala presstödet storlek, och hur det är fördelat, bygger på tanken att dagspressen egentligen skulle betala 25-procentig moms och full reklamskatt. För mig är ett sådant resonemang snarast av akademiskt intresse."

Då kommer jag in på frågor om andra medier och om reklam i lokalradio och TV som den här subventionerade reklamskatten inte gäller för.

Vi i Ny demokrati är för att medier behandlas lika. Jag undrar om kulturministern rent generellt också är det och hur hon ser på detta med reklam och reklamskatt i olika medier.

Anf. 25 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Som Harriet Colliander väl vet har vi i Sverige en mycket besvärlig ekonomisk situation. Om vi hade full handelsfrihet och reklamskatten kunde avskaffas, skulle jag över huvud taget inte sakna den.

Anf. 26 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Jag tackar för de svar som jag har fått av kulturministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1992/93:500 om kostnader då flykting flyttar från anvisad ort

Anf. 27 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma har, mot bakgrund av en redovisning av vissa problem och kostnader då en flykting flyttar från en anvisad ort, frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att rätta till dessa problem. Robert Jousma ifrågasätter bl.a. om en flykting som vistas i Sverige skall medges att byta ort, då detta visat sig ytterligare belasta den mycket hårt ansträngda flyktingadministrationen. I vart fall bör enligt Robert Jousmas uppfattning inget helt schablonbelopp utgå till inflyttningskommunen.

Flyktingar och andra utlänningar som har fått uppehållstillstånd i Sverige har en självklar rätt att bosätta sig var de vill i landet, och någon inskränkning av denna rätt är inte aktuell. En sådan inskränkning skulle vara inhuman och strida mot internationella konventioner. En annan sak är i vilken utsträckning flyktingen vid en flyttning skall kunna påräkna särskilt stöd från samhället och hur staten skall ersätta kommunernas kostnader för sådant stöd.

Det nuvarande ersättningssystemet trädde i kraft den 1 januari 1991. Särskilda resurser har avsatts för uppföljning och utvärdering. Vid sidan av resultatuppföljning sker också en central uppföljning av kostnadsutvecklingen för stat och kommun.

Jag är medveten om att det kan finnas behov av vissa förändringar av ersättningsreglerna när en flykting flyttar från en kommun till en annan. Bl.a. Riksdagens revisorer har påtalat detta.

I januari 1993 tillsattes bl.a. mot denna bakgrund en särskild arbetsgrupp inom Kulturdepartementet med företrädare för Statens invandrarverk och Svenska kommunförbundet. Arbetsgruppen skall bl.a. göra en översyn av reglerna för utbetalning av schablonersättningen när en flykting flyttar till annan kommun. Arbetsgruppen kommer att redovisa eventuella behov av regeländringar under våren.

Anf. 28 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Fru statsråd! Ett nytt ersättningssystem för kommunalt flyktingmottagande trädde som bekant i kraft den 1 januari 1991. Syftet med detta ersättningssystem är att man skall åstadkomma en ökad frihet för kommunerna att göra individuella introduktionsprogram, så att varje flykting så fort som möjligt skall bli självförsörjande och kunna delta i samhällslivet. Det tycker jag är mycket bra och rätt tänkt.

Syftet med min fråga var naturligtvis inte att beskära flyktingarnas frihet, utan jag anser att det hela handlar om att man redan från början tar mer hänsyn till flyktingarnas önskemål om placeringsort när de lämnar förläggningarna.

Jag vill bestämt hävda att detta skulle spara mycket pengar, närmare bestämt i runda siffror 39 miljoner kronor.

Statens invandrarverk har studerat hur flyktingmottagandet fungerade 1991. I studien redovisas bl.a. vad kommunerna tyckte om de s.k. sekundärflyktingarna. Sammanfattningsvis kan man säga att tjänstemännen tyckte att Invandrarverket borde ta större hänsyn till flyktingarnas önskemål om typ av bosättningsort för att undvika sekundärflyktingar. Tjänstemännen, liksom jag, ifrågasatte också det lämpliga i att ge sekundärflyktingarna socialbidrag på den nya orten, eftersom de från början hade sin försörjning tryggad i mottagningskommunen. Samtidigt tyckte tjänstemännen att utflyttnings- och inflyttningskommunerna borde ha bättre kontakt med varandra än de hittills har haft.

Anf. 29 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma pekar på just en del problem som detta system har. Som jag sade tidigare har vi tillsatt en särskild arbetsgrupp som

skall se över dessa frågor. Bakgrunden till det är att det finns en del förhållanden som inte är särskilt bra.

Vad jag vände mig emot i frågan, vilket kanske var ett missförstånd, är att det står att en flykting skall medges rätt att byta ort. I det ligger att det skulle vara fråga om något slags tillståndsgivning från en myndighet. Men det kan naturligtvis inte komma i fråga.

Utredningsresultatet kommer emellertid att redovisas ganska snart. Det är min förhoppning att vi då skall kunna komma bort från en del oförmåigheter som det här systemet har.

Anf. 30 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Jag ser verkligen fram emot att denna utrednings resultat skall redovisas. Flyktingarnas skäl att flytta har i de flesta fall varit vantrivsel, sysslöshet, kontaktlöshet, m.m. De har trott att de skulle få det bättre om de flyttade.

I rapporten från Invandrarverket påpekas det emellertid att de sakligt sett fått det lika dåligt eller sämre genom flyttningen, främst på grund av arbetslöshet och dåliga bostadsförhållanden.

Detta är ett problem framför allt för kommunerna, särskilt de små kommunerna. De har byggt upp en mottagningsapparat och administration för hela denna affärsverksamhet. Men i och med detta mister de såväl flyktingen som halva schablonbidraget. Jag tror att det känns mycket betungande för de små kommunerna som har lagt upp ett bra introduktionsprogram som inte fullföljs för flyktingen. Bl.a. svenskundervisningen, som är en mycket viktig del, försenas.

Anf. 31 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Robert Jousma har just pekat på ett av de problem som finns, nämligen för de kommuner som är mycket ambitiösa och lägger upp breda program och sedan bara får halva ersättningen, trots att de har räknat med att ha flyktingen i kommunen en längre tid. Storstadskommunerna hävdar ibland att flyttningar från de små kommunerna sker efter sex månader, vilket innebär att de små kommunerna får ett helt bidrag och sedan blir av med sina kostnader och skjuter över problemet på de stora kommunerna. Detta är en bakgrund till att vi faktiskt redan har tagit itu med att se över om man kan hitta mindre oförmåliga regler för hur kommunerna skall ersättas från statens sida för de kostnader som de har för den första introduktionen.

Anf. 32 ROBERT JOUSMA (nyd):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för ett bra svar. Jag ser fram emot utredningens resultat och ber att eventuellt få återkomma om det är några oklarheter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 33 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Bengt Ahlquist har frågat mig om vilket statligt stöd Älvkarleby kommun kan påräkna för att fullt ut täcka underskott i flyktingmottagning för åren 1993 och 1994.

Fram till år 1991 erhöll kommunerna ersättning för ekonomisk hjälp som lämnats till flyktingar och vissa andra utlänningar under det kalenderår då uppehållstillstånd första gången beviljades och de tre därpå följande åren. Den 1 januari 1991 trädde ett nytt ersättningssystem i kraft, vilket innebär att den tidigare ersättningen för ekonomiskt bistånd och huvuddelen av övriga bidrag till kommunerna lades samman i en schabloniserad ersättning. Huvudsyftet med förändringen av ersättningssystemet var att stimulera kommunerna att vidta aktiva åtgärder för att flyktingarna snabbare skall kunna bli självförsörjande.

I likhet med tidigare ersättningssystem kan kommunerna fortfarande få ersättning även för vissa särskilda kostnader. De särskilda kostnaderna avser ekonomiskt bistånd, social hemhjälp och färdtjänst för vissa handikappade och äldre flyktingar samt ersättning för faktiska kostnader för bistånd och vård som ges till ensamma flyktingbarn under 18 år.

Statens invandrarverk får vidare lämna ersättning till kommuner som haft betydande extraordinära kostnader för flyktingmottagandet. Det kan exempelvis avse betydande merkostnader till följd av att man tagit emot särskilt resurskrävande flyktinggrupper, t.ex. sådana med en stor andel analfabeter. Bidrag kan också lämnas för betydande strukturella merkostnader. För budgetåret 1992/93 disponerar Invandrarverket 100 miljoner kronor för detta ändamål.

För att snabbt kunna avveckla administrationen av det gamla ersättningssystemet infördes vissa övergångsregler där den ersättning för socialbidrag som skulle lämnas till kommunerna enligt det gamla systemet för åren 1991–1993 schablonberäknades. Dessutom avsattes 40 miljoner kronor för särskild ersättning till kommuner som genom denna schablonberäkning kunde bedömas få väsentligt lägre ersättning för sina socialbidragskostnader för flyktingar mottagna före år 1991 än vad man skulle ha fått med de äldre reglerna. Regeringen beslutade den 11 februari i år att Statens invandrarverk under budgetåret 1992/93 skulle få disponera ytterligare 15 miljoner kronor för att kompensera kommuner som drabbats hårt av övergångsreglerna.

Staten har ett övergripande ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet under flyktingarnas introduktion i det svenska samhället. Det är emellertid inte detsamma som att kommunerna är garanterade full täckning för sina kostnader för flyktingmottagandet. Någon sådan garanti har aldrig funnits, vare sig i det gamla eller i det nya ersättningssystemet.

Utgångspunkten för nuvarande ersättningssystem har varit att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun i allt väsentligt skulle vara oförändrad jämfört med tidigare. Jag är medveten om att rådande arbetsmarknadssituation kan komma att leda till ökade kostnader för flyktingmottagandet. De uppföljningar av det nya ersättningssystemet som hittills gjorts av bl.a.

Svar på frågor

Svenska kommunförbundet och Statens invandrarverk utgör emellertid ännu inte tillräckligt underlag för att man skall kunna avgöra om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun har blivit annorlunda än vad som var avsett. Jag har för avsikt att i samråd med Statens invandrarverk och Svenska kommunförbundet fortsätta att följa och analysera kostnadsutvecklingen.

Anf. 34 BENGT AHLQUIST (fp):

Herr talman! Fru statsråd! Älvkarleby kommun hade redan i slutet av 80-talet ett mycket ambitiöst flyktingmottagande och ställde sig positiv även till ett kommunalt flyktingmottagande.

Under den första perioden, mellan 1986 och 1989, tog kommunen emot 127 latinamerikanska flyktingar. Av dem bor 41 kvar i kommunen, och de är i stort sett självförsörjande.

När vi 1989 tecknade ett avtal med Invandrarverket gällde regeln att man skulle få betalt för mottagningsåret och tre år till. Det ledde till att kommunen beslöt sig för att försöka starta ett kommunalt mottagande med en mycket hög ambitionsnivå, 75 flyktingar per år. Det ledde så småningom till 235 flyktingar. Mer normalt för den här kommunstorleken hade varit att ta emot 25–30 stycken. Vi har på så sätt tagit emot en kvot motsvarande 10 års mottagande.

Problemet uppstod när arbetsmarknaden blev mörk. Kvotflyktingarna, av vilka en mycket stor andel är analfabeter, har haft mycket svårt att lära sig svenska. Sedan kom lågkonjunkturen och vi fick inte ut dem på arbetsmarknaden. I dag är det en handfull som har arbete. Resterande delen måste kommunen klara med socialbidrag.

I de nedskärningstider vi har, med dålig ekonomi, och när Älvkarleby har den sjätte största arbetslösheten i landet, har vi ytterst svårt att på ett positivt sätt klara debatten i kommunen, att klara våra flyktingar och samtidigt skära i skola, äldreomsorg och barnomsorg.

Jag har lagt märke till att svaret som statsrådet har skrivit är positivt. Men jag måste faktiskt vidhålla att problemet är att vi har gått in i flyktingmottagandet i en litet annan tro. Nu ser jag fram emot den översyn som skall göras. Men den måste följas upp skyndsamt. När kan vi vänta ett nytt ställningstagande i riksdagen?

Anf. 35 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Jag håller med om att Älvkarleby kommun har varit ambitiös i sitt mottagande av flyktingar. Nu säger Bengt Ahlquist att man har haft extraordinära kostnader på grund av att många har varit analfabeter. Just av det skälet kan man få ett särskilt bidrag. Sådana ansökningar skall lämnas till Invandrarverket.

Vi är också mycket medvetna om att arbetslösheten är högre bland invandrare än bland befolkningen i övrigt. Det pågår ständigt diskussioner om hur vi via arbetsmarknadspolitiken skall kunna se till att människor får någonting att göra. Inte minst behovet av att lära sig svenska är stort bland invandrarna. Det är min förhoppning att möjligheterna för invandrarna att få en meningsfull sysselsättning skall kunna utökas, när det inte går att få ett regelrätt arbete.

Det är inte någon vanlig utredning som pågår i regeringskansliet, utan det är dels en utvärdering av det nya systemet, dels en normal uppföljning inför de överläggningar som alltid sker innan regeringen lägger fram sitt budgetförslag och innan riksdagen fattar beslut om ersättningsnivån till kommunerna.

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 36 BENGT AHLQUIST (fp):

Fru talman! Ett ytterligare problem är att när vi har sökt medel för arbetsmarknadsinsatser har inte heller de räckt till vare sig det gällt rent arbetsintensiva insatser eller utbildning. Det är ytterligare ett problem när vi skall ta debatten hemma i Älvkarleby om att även i fortsättningen få pengarna att räcka till också för våra flyktingar. Där skulle vi gärna se att man fick en särskild avsättning i just flyktingkommunerna för att hjälpa våra flyktingar liksom vi hjälper våra handikappade att komma ut i arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1992/93:505 om åtgärder mot häleri

Anf. 37 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Bengt Ahlquist har frågat justitieministern om hon är beredd att medverka till att lagstiftningen beträffande godtrosvärk ses över. Enligt Bengt Ahlquist skulle det bli svårare att stjäla och att avyttra tjuvgods om reglerna ändras på visst sätt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den lagstiftning som i första hand är avsedd att motverka handeln med stöldgods är naturligtvis bestämmelserna i brottsbalken om häleri. Bestämmelser med liknande syfte finns i bl.a. lagen (1981:2) om handel med skrot och begagnade varor och i förordningen (1981:403) om handel med begagnade varor.

Hälerilagstiftningen har relativt nyligen setts över. Därvid har tillämpningsområdet utvidgats, bl.a. för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden på området. Vidare har riksdagen nyligen beslutat om en skärpning av straffet för vissa häleribrott.

Något behov av att nu göra en förnyad översyn av hälerilagstiftningen föreligger inte. Det kan inte heller komma i fråga att – på sätt som Bengt Ahlquist synes mena – utvidga det straffbara området så att en normalt aktsam person riskerar att straffas för att ovetandes ha köpt stöldgods. En sådan kriminalisering skulle inte bara vara orättfärdig, den skulle också i hög grad försvåra den normala handeln med varor i samhället.

Den civilrättsliga lagstiftningen om godtrosvärk innefattar en avvägning mellan å ena sidan den ursprungliga ägarens intresse av att få tillbaka egendom som han har förlorat och å andra sidan den rätt som en aktsam person bör ha att få behålla egendom som han har förvärvat i god tro. Reglerna har utformats bl.a. så att de skall motverka handeln med stöldgods.

Lagen (1986:796) om godtrosvärk av lösöre trädde i kraft den 1 januari

1987. Genom lagen skärptes och preciserades de krav som ställs på en förvärvare av lösöre för att denne skall anses vara i god tro.

Sedan lagen trädde i kraft har den flera gånger behandlats i riksdagen till följd av motioner. Senast frågan behandlades hänvisade lagutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (1992/93:LU2 s. 5) till att utskottet tidigare hade uttalat att det inte fanns någon anledning att ompröva de principer och skäl som ligger bakom lagen. Utskottet förutsatte emellertid att reglerna följs upp och att regeringen ser till att en utvärdering av lagen kommer till stånd i lämpligt sammanhang.

En utvärdering av tillämpningen av lagen angående godtrosvärv av lösöre har påbörjats i Justitiedepartementet. Överläggningar i frågan har nyligen ägt rum med företrädare för ett stort antal myndigheter och organisationer. Med ledning av vad som då kom fram pågår nu ett arbete i Justitiedepartementet med att utforma olika handlingsalternativ i syfte att komma till rätta med det problem som handeln med stöldgods utgör.

Anf. 38 BENGT AHLQUIST (fp):

Fru talman! Fru statsråd! Jag tackar för svaret på min fråga.

Den här frågeställningen har jag haft anledning att intressera mig för i 25 år. Redan när jag i Göteborg läste propedeutisk kurs i juridik tyckte jag att det var litet konstigt och snårigt att en person som blir av med sin egendom, om han kommer på var egendomen finns, måste lösa denna för att få den tillbaka.

Sedan dess har det hänt en hel del, och av svaret framgår att dessa lagbestämmelser har setts över. Man tar också i program på TV upp dessa frågor. Jag får när jag är ute bland folk frågan varför lagarna är skrivna på ett sätt som är svårt att förstå för gemene man, och det är också svårt att förstå att man inte skall ha rätt till sin egen egendom när man hittar den. De mest vanliga fallen gäller väl stulna cyklar och bilar.

Internationellt har man litet annorlunda regler på detta område. Man har där större rätt att få tillbaka sin egendom. Jag förmodar att det bl.a. är för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden som man ser över dessa lagregler.

Jag vill ställa följande frågor: Skulle det vara omöjligt att kräva ett kvitto med en namnteckning från den som försäljer varan, så att det blir svårare för tjuvarna att avyttra den? När får vi tillgång till resultatet av det nya överensarbete som Justitiedepartementet bedriver?

Anf. 39 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Kvittot och inköpspris beaktas redan i dag av domstolen som bevisfakta med avseende på de subjektiva rekvisiten i mål som avser häleri-brott. Jag tror att mycket av svårigheterna beror på att man har två processer som pågår jämsides. Man har å ena sidan en brottmålsprocess, där man söker fälla någon för häleri. I den processen kan den enskilde delta som målsägande. Å andra sidan finns också en civilrättslig reglering av godtrosvärv. Reglerna i brottmålsprocessen och i civilprocessen skiljer sig ganska avsevärt från varandra.

Man ställer mycket högre krav på bevisning i brottmålsprocessen, där

åklagaren måste ha full bevisning för att ett brott har begåtts innan den åtalade fälls. I civilprocessen tar man däremot hänsyn dels till egendomens beskaffenhet, dels till de förhållanden under vilka egendomen bjöds ut, dels till omständigheterna i övrigt. Bevisbördan faller där till största delen på den som har förvärvat egendomen. Han måste i civilprocessen visa att han varit i god tro.

Det är naturligtvis inte alldeles lätt för den enskilde att klara ut att man har möjlighet att driva en civilprocess om godtrosvärv och att man faktiskt också har goda utsikter att nå framgång. Om det t.ex. gäller ett förvärv som har skett genom handel på Sergels Torg eller på liknande sätt föreligger knappast någon god tro hos förvärvaren. Man utgår åtminstone från att det skall mycket till för att han skall kunna visa att han varit i god tro. Men som jag sade i mitt svar håller vi på att se över dessa regler.

Anf. 40 BENGT AHLQUIST (fp):

Fru talman! De här aktuella spörsmålen har tagits upp i TV, och vi har där fått höra om svårigheterna att kontrollera andrahandsförsäljning. Det handlar om annonser på "Gula sidorna" och om affärer på öppen gata. Varför kan man inte få ställa krav på ett kvittoförfarande, så att förvärvaren kan bevisa att han har inhandlat varan av en viss person? Det skulle då för den som kommit över saker på ett felaktigt sätt bli svårare att hävda att det har skett i god tro.

Anf. 41 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Jag vill påstå att just dessa frågor har relevans i den civilprocess som jag talar om. De skall där besvaras för att man skall kunna anses vara i god tro.

Bengt Ahlquist berörde förhållandena i utlandet. Man bedömer sådana här frågor efter två principer. Vindikationsprincipen innebär att den ursprungliga ägarens rätt består och att han utan att betala någon ersättning för stöldgodset får igen det när han hittar det. I Sverige tillämpar vi extinktionsprincipen, som innebär att den som har förvärvat någonting i god tro, får behålla det, men med den reservationen att den ursprungliga ägaren kan återlösa det mot ersättning.

Det som vi håller på att se över i Justitiedepartementet är just frågan om vi eventuellt skall övergå till någon form av tillämpning av vindikationsprincipen i stället. Det skulle onekligen klara upp många av de fall som vi här talar om.

Anf. 42 BENGT AHLQUIST (fp):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret och ser fram emot resultatet av den uppföljning som pågår i Justitiedepartementet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

Anf. 43 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Liisa Rulander har, med anledning av Utlänningsnämndens tolkning av sekretesslagen i ett visst fall, frågat mig om jag avser att verka för en översyn av reglerna om utrikessekretess.

Om en allmän handling begärs utlämnad skall Utlänningsnämnden som alla andra myndigheter pröva om det finns uppgifter som kan vara av så känsligt slag att handlingen eller vissa uppgifter i den omfattas av sekretess.

Jag kan och skall inte heller uttala mig om en myndighets tolkning i ett visst fall är riktig eller inte. Detta får som vanligt bedömas av de instanser som kan pröva ett överklagande av en myndighets beslut att inte lämna ut allmän handling; i fråga om Utlänningsnämnden är det Kammarrätten i Stockholm och Regeringsrätten.

Utlänningsnämnden liksom andra myndigheter skall tillämpa sekretesslagen (1980:100) när fråga uppkommer om en allmän handling kan lämnas ut eller ej. Bestämmelserna i 7 kap. 14 § sekretesslagen om skydd för den enskilde i ärenden om utlänningskontroll tar direkt sikte på nämndens verksamhet. Därutöver kan nämnden få anledning att främst tillämpa bestämmelserna om utrikessekretess i 2 kap. 1 § andra stycket sekretesslagen.

Regeringen har den 11 mars i år beslutat om direktiv för en utredning som skall se över sekretesslagens bestämmelser om utrikessekretess. Syftet med den utredningen är främst att närmare analysera utrikessekretessens innehåll och tillämpning inför ett svenskt medlemskap i EG. Utredningen skall emellertid ha frihet att ta upp alla frågor som kan behöva övervägas inom ramen för en sådan översyn.

Anf. 44 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det var ju intressant att veta att regeringen redan har gett direktiv till en utredning om dessa frågor. Det är på tiden att man ser över dessa lagregler.

Människor har rätt att undra över vad som egentligen händer. Mycket av det som har sagts t.ex. om resan och som föranledde mig att ställa min fråga är riktigt. Det är en stor besvikelse för asylsökande, för deras advokater och läkare och för dem som arbetar seriöst med flyktinggrupper – som numera dessutom kan jämföras med folkrörelser – att inte få reda på vad som egentligen händer under en resa.

Utan att gå in på något enskilt fall, som den aktuella nämndens resa, tycker jag ändå att det vore mycket intressant om statsrådet kunde ange några andra områden än t.ex. försvarspolitik som kan beröras av en dylik utrikessekretess.

Anf. 45 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Utrikessekretess kommer i framtiden att tillämpas t.ex. när det gäller EG-dokument som kommer till Sverige. Det var ju en av orsakerna till att den här utredningen tillsattes. Det är ett område, som jag kan komma på nu med detsamma, men det kan naturligtvis också finnas andra, som inte just nu är aktuella för mig.

Anf. 46 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Jag funderar på om rättspraxis i ett land kan hemligstämplas. Frågan om det är möjligt att hemligstämpla den typen av ärenden eller om det går att få ta del av de handlingar man är intresserad av har ställts förut. Allmänheten ställer sig just dessa frågor.

Dessa frågor är oerhört känsliga och laddade, och många anser att dessa frågor är höljda i dunkel utan att det finns skäl原因 anledning till det. Det är oerhört viktigt att statsrådet gör klart att det nu finns skäl原因 anledning till detta.

Anf. 47 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Fru talman! Utlänningsnämnden har som myndighet att följa sekretesslagen. Då är det fråga om huruvida det är något som stör Sveriges förhållande till andra länder enligt 2 kap. sekretesslagen. Vidare är det fråga om huruvida något kan vara skadligt för utlänningen enligt 7 kap. 14 § sekretesslagen. Beträffande det sistnämnda finns det ju ganska vidsträckta möjligheter att sekretessbelägga just med hänsyn till utlänningen.

Vidare har vi frågan om rättspraxis. Jag har svårt att se att det går att sekretessbelägga ren rättspraxis. Sådan brukar ju redovisas offentligt.

Anf. 48 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Jag tycker att det låter som om detta ändå är bra både för den utlänning som söker asyl här och det land han kommer från och för vårt land. Har länderna och de människor som bor i dessa länder nytta av en sekretesslag, skall den naturligtvis tillämpas. Jag kommer med intresse att följa den utredning som har tillsatts. Jag tackar för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:489 om förlängning av ungdomspraktik

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Liisa Rulander har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att dels skapa ett mer flexibelt system vad gäller en förlängning av ungdomspraktiken, dels att i vissa fall tillåta praktik under sommaren.

Ungdomspraktik får anvisas i högst sex månader, med möjlighet till förlängning i ytterligare sex månader. Den unge får därigenom en möjlighet att delta i ungdomspraktik i maximalt tolv månader. Om den unge, efter ett år i ungdomspraktik, ännu inte har funnit något lämpligt arbete, bör andra åtgärder prövas. Arbetsförmedlingen skall då tillsammans med den unge se över dennes utbildningssituation och möjligheten att finna ett arbete genom någon annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Vid införandet av det nya åtgärdssystemet med ungdomspraktik beslöts att anvisning till praktikplats under perioden den 1 juni till den 31 augusti normalt inte bör ske. Skälet var att inte riskera att störa den reguljära arbetsmarknaden under sommarmånaderna med goda möjligheter till semestervikariat för ungdomarna.

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

Av samma skäl gäller nu att ungdomar som påbörjar ungdomspraktik efter den 1 april temporärt skall avbryta ungdomspraktiken i två månader under perioden juni till augusti. Ungdomar med arbetshandikapp samt de som annars skulle utförsäkras från a-kassa eller KAS är emellertid undantagna från denna regel.

De ungdomar som haft ungdomspraktik under våren och som fått anställning som t.ex. sommarvikarie vid samma företag skall i september kunna återgå till ungdomspraktik om bättre alternativ saknas.

Som framgått av vad jag nu har sagt finns således redan i dag i vissa fall möjlighet till förlängning av ungdomspraktiken och till praktik under sommaren.

Anf. 50 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Jag tackar så mycket för svaret.

En del av det som statsrådet sade var mycket bekant. Det finns en del att läsa om detta i den proposition som har lagts fram. Jag är intresserad av att få veta vad som har planerats längre fram. Vilka planer finns på att ungdomspraktiken skall få fortgå? Det finns många unga som inte har de s.k. särskilda skälen som anges i propositionen, men likafullt med nuvarande regler blir utan sysselsättning och därmed får dålig ekonomi.

Det finns ju många som har gått arbetslösa en tid innan de har fått denna plats. Sedan får de jobba fyra månader. Sedan tvingas de göra ett sommaruppehåll, som de egentligen inte har råd med. Vidare får de inget sommarjobb, eftersom det är så många andra som söker jobb. Sedan får de vara nöjda med att jobba under två månader under hösten. Det känns inte så särskilt tillfredsställande.

Det finns också många bevis på att dessa regler har tillämpats strängt – såsom en del ungdomar säger. Ungdomarna har inte fått någon förlängning, som arbetsmarknadsministern här talar om, upp till 12 månader. De känner sig alltså väldigt illa behandlade. Det kan vara av intresse att få veta hur stränga reglerna bör vara. Skall det komma förslag till nya direktiv? Propositionen avser ju ändå bara en period med försöksverksamhet.

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Problemet är att under nästa budgetår räknar jag tyvärr med att det kommer att finnas över 200 000 ungdomar under 25 år utanför ordinarie arbetsmarknad. Självklart skall här satsas på ordinarie skolor och högskolor m.m. Rekryteringsstödet skall innebära att man är på väg in i ordinarie avtal och att staten och arbetsgivaren delar på kostnaderna.

Men det blir kvar en grupp ungdomar. Vi har den målsättningen att unga människor icke skall uppleva längre arbetslöshetsperioder. Så länge dessa höga tal finns kvar, behöver vi ungdomspraktiken. Den är nu säkrad genom beslut fram till den 1 juli 1994. Jag ser inget hellre än att vi kan trappa ner verksamheten med ungdomspraktik så fort som möjligt. Men i denna mycket besvärliga arbetsmarknadssituation är det alltid bättre att få praktik i stället för att stanna hemma eller vara ute på gator och torg. Det är den sämsta lösningen.

Vi håller stegvis på att utvärdera ungdomspraktiken. Vi är naturligtvis be-

redda att göra förändringar. Vi har via TEMO undersökt vad 1 000 ungdomar tycker om ungdomspraktiken. Resultatet visar på förvånansvärt goda siffror. Drygt 90 % tycker om denna åtgärd. Det är sällan man får så positiva svar i en undersökning. Ca 50 % anser att de har möjlighet att eventuellt få arbete hos samma arbetsgivare efter praktiken. Men det tror jag är en för hög siffra.

Anf. 52 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Det är glädjande att det finns planer ända fram till 1994 när det gäller dessa praktikplatser. Självklart måste ungdomar, precis som alla andra, ha sysselsättning antingen i form av studier eller i form av arbete. Det är kanske ännu viktigare i dag än någonsin tidigare att vi jobbar för ungdomspraktikplatser och ungdomsarbete. Ungdomar har i dag en helt annan inställning till arbete och utbildning än vad ungdomar hade litet längre tillbaka i tiden.

Jag funderar på om det finns några nya metoder för ungdomar under 25 år att kunna få fast anställning. Ungdomspraktikplatser är ju bara subventionerade på ett sätt, nämligen för att vara en tillfällig lösning. Det finns kanske idéer som ännu inte har uttalats om en fortsättning där arbetstillfällena kan permanentas, t.ex. med hjälp av sänkta arbetsgivaravgifter för ungdomar osv. Jag är naturligtvis nyfiken på att få höra om det finns ytterligare planer, bortsett från att ungdomspraktikplatserna har förlängts till 1994.

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Rekryteringsstödet är en bra åtgärd. Det utgår ju under sex månader. Vidare brukar lönekostnaderna delas. Då vet ju arbetsgivaren att den unga praktikanten är lämpad för just den typen av arbete. Då går det att fortsätta ytterligare sex månader med hjälp av litet stöd – i avvaktan på att arbetsmarknaden blir så bra att det bär på egen hand.

Jag för en diskussion med olika arbetsgivarorganisationer för att kunna göra litet mer på ungdomsområdet. Men det är för tidigt att lyfta fram diskussionen offentligt. Jag för dessa diskussioner med både de fackliga parterna och arbetsgivarparterna.

Anf. 54 LIISA RULANDER (kds):

Fru talman! Jag har en sista fråga att ställa. Ungdomarna funderar mycket över hur de skall lösa problemet med utebliven semesterersättning. Ungdomspraktik ger naturligtvis ingen semesterersättning.

Om ungdomarna misslyckas med att få arbete efter ungdomspraktiktiden, om de varken haft sommarjobb eller haft något vikariatsarbete och gått helt utan ersättning under sommaren, är de inte heller berättigade till semesterersättning. Den här oron har väldigt många ungdomar som har det jobbigt i dag uttryckt.

Vad säger arbetsmarknadsministern om det?

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det stämmer att ungdomspraktik inte ger semesterersättning eftersom det inte handlar om någon anställning. Ersättning för den lediga

månad som de flesta vill ha sker i de flesta fall med hjälp av KAS eller a-kassa.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:484 om utnämningen av chef för AMU

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Laila Strid-Jansson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att regeringen i stället för en politisk utnämning tillsätter en erfaren, kvalificerad och kompetent företagsledare i nyckelpositionen som AMU-koncernens chef.

Regeringen beslöt den 25 mars 1993 att uppdra åt kommittén för ombildande av AMU-gruppen till aktiebolag att som en förberedande åtgärd bilda ett aktiebolag. I bolagets uppgifter fram till den 1 juli 1993, då ombildningen av AMU-gruppen sker, ingår bl.a. att ta ställning i frågan om koncernchef.

Anf. 57 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Herr arbetsmarknadsminister! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret, men jag är inte alls nöjd med svaret.

Redan den 24 februari hävdade Ny demokrati med kraft i denna kammare att AMU-chefen till varje pris måste tillsättas efter kompetens och inte efter politisk tillhörighet. AMU skall nu bli ett aktiebolag. Det är bra. En ny VD och en ny styrelse skall tillsättas.

Eftersom AMU med fog är ett av de mest kritiserade statliga verken är tillsättandet av en ny VD en fråga av yttersta vikt. Kompetensen hos vederbörande måste vara kristallklar.

Det är också helt klart att den nya koncernen står inför komplicerade omstruktureringsproblem, som skall lösas på en alltmer konkurrensutsatt marknad. Man möter omedelbart vikande efterfrågan och ökad konkurrens från andra utbildningsanordnare.

Tillsättandet av en ny VD är därför avgörande för verkets framtid. Det behövs med andra ord en företagsledare med stor erfarenhet inom affärsvärlden och med synnerligen hårda nypor. Det är nödvändigt att chefen för koncernen har dokumenterad förmåga att med kraft, med professionellt kunnande och med samarbetsförmåga vara kompetent att föra verksamheten i dess nya former till framgång.

Min fråga är: Skall Larz Johansson utses till chef för AMU? Om så är fallet undrar jag om det är lämpligt att han ingår i den nya interimsstyrelse som bl.a. skall utse ny VD.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag håller med Laila Strid-Jansson om att det är en svår uppgift att leda det nya AMU, eftersom AMU står inför omfattande omställningar. Det är därför som ägaren, i det här fallet regeringen, naturligtvis är utomordentligt intresserad av att få just en erfaren, kvalificerad, kompetent

och beslutsstark chef, med bred erfarenhet. Dessa egenskaper kan man förvärva på olika sätt.

Det rör sig om en koncernchef och ett antal andra chefer, som tillsammans skall stå för all den bredd och all den kompetens som behövs. Detta ansvar har den nya styrelsen. Den nya styrelsen kommer inom kort att sammanträda och diskutera de här frågorna. Ägaren staten har ett stort intresse av både en kompetent chef och en kompetent styrelse.

Anf. 59 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Under dramatiska former avgick i protest den sittande styrelseordföranden Håkan Hansson, eftersom han inte fick avsluta sitt arbete. Enligt egen utsago hade han kommit långt i sina förberedelser att "vaska fram" nya kandidater, som skulle föreslås departementet.

Jag håller med Håkan Hansson om att det, om utnämningen kommer till stånd, är helt klart fråga om en politisk tillsättning. En styrelse måste ha fria händer att välja en professionell kraft. I annat fall skulle AMU inte väcka förtroende på marknaden, allra minst när det blir fråga om privatisering.

Kan arbetsmarknadsministern i nuläget verkligen försvara en sådan eventuell utnämning som jag talar om?

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Håkan Hansson fick naturligtvis gärna avsluta sitt arbete. Det var hans eget val att avgå.

Det är inte en kommittéordförandes uppgift att utse styrelse och VD. Det är ägarens uppgift att utse styrelse. Styrelsen utser VD. Så kommer det att gå till även i detta fall.

Jag har inga ytterligare kommentarer när det gäller Håkan Hansson.

Anf. 61 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Skall jag tyda svaret som arbetsmarknadsministern ger så, att det icke kommer att ske någon politisk utnämning, utan att man kommer att ta full hänsyn till att det verkligen behövs en kompetent person till detta missköta verk?

Anf. 62 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Utan att diskutera person, utan att diskutera den eller den myndigheten, det eller det bolaget, påstår jag med bestämdhet att det finns kompetent folk också i en politikerrets. Politiker har många gånger också en bred erfarenhet och bakgrund. Man är icke helt oduglig därför att man råkat hamna i Sveriges riksdag.

Anf. 63 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Självfallet är det så! Det håller jag med arbetsmarknadsministern om.

Men eftersom det förekommit rykten om denna utnämning – om det nu är bara rykten – ber jag arbetsmarknadsministern att överväga, huruvida den person som är föreslagen – säkerligen en utomordentligt kompetent person på rätt plats – är kompetent att vara VD för AMU. Personligen anser jag att

den här personen inte är kompetent att vara VD för AMU, därför att det behövs, som jag tidigare sagt, en företagsledare med stor erfarenhet av företag och med mycket hårda nypor. Ny demokrati kommer att nogta bevaka detta ärendes gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1992/93:485 om frivårdens behandlingscentral

Anf. 64 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Bo Holmberg har frågat mig om jag avser att rusta ned ett väl fungerande behandlingsalternativ som Frivårdens behandlingscentral i Stockholm.

Frivårdens behandlingscentral startade sin verksamhet år 1972. Verksamheten var i första hand avsedd för frivårdsklienter som befann sig i dålig fysisk eller psykisk kondition. Verksamheten består i dag av ett inackorderingshem, en socialmedicinsk grupp med läkarmottagning samt en psykologgrupp. Det har ifrågasatts om verksamheten vid behandlingscentralen i alla delar ligger inom kriminalvårdens ansvarsområde. Mot den bakgrunden uppdrog regeringen i december 1991 åt Kriminalvårdsstyrelsen att se över verksamheten vid behandlingscentralen i Stockholm.

I en skrivelse den 1 juli 1992 uppgav Kriminalvårdsstyrelsen att en principutredning avseende bl.a. delat huvudmannaskap för den aktuella verksamheten hade utförts. För att kunna utarbeta ett mer konkret förslag till organisation och verksamhetsinnehåll begärde Kriminalvårdsstyrelsen anstånd med att redovisa uppdraget till den 31 december 1992. I ett beslut den 3 september 1992 beviljade regeringen denna framställning.

Enligt vad jag inhämtat kommer Kriminalvårdsstyrelsen att redovisa uppdraget till regeringen inom kort. Förseningen beror bl.a. på att förhandlingarna med personalorganisationerna tagit längre tid än beräknat. Jag vill inte föregripa Kriminalvårdsstyrelsens redovisning med att redan nu ta ställning till hur verksamheten skall utformas i framtiden.

Min principiella inställning är dock att frivårdsarbetet är en del av en straffpåföljd och att dess roll är att vara kontrollerande och förmedlande. Det är andra samhällsorgans uppgift att sköta det allmänt sociala arbetet och det mesta behandlingsarbetet.

Tal mannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

14 § Svar på fråga 1992/93:492 om samhällstjänst

Anf. 65 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är glädjande att se att Sigrid Bolkéus som vanligt är närvarande och intresserad av frågesvaret. Det är inte lika roligt när den som ställt frågan inte är intresserad av svaret.

Sigrid Bolkéus har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta på grund av att lagen om samhällstjänst medfört icke avsedda straffskärpningar.

Bakgrunden är att enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) en fjärdedel av de som dömts till skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst i stället kunde ha dömts till villkorlig dom eller skyddstillsyn utan föreskrifter.

Försöksverksamhet med skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst har pågått på fem orter i landet under åren 1990–1992. Fr.o.m. den 1 januari 1993 har försöksverksamheten utvidgats till att omfatta hela landet. Den utvidgade tillämpningen har tidsbegränsats till utgången av år 1995.

Inledningsvis vill jag nämna att det av förarbetena till lagen om försöksverksamhet med samhällstjänst (prop. 1989/90:7) framgår att samhällstjänsten är avsedd att ersätta fängelsestraff. En föreskrift om samhällstjänst skall bedömas vara av avgörande betydelse när det gäller att döma till skyddstillsyn i stället för fängelse. Intentionerna med lagstiftningen har således kommit till klart uttryck.

Under flera år har ett intensivt arbete pågått för att skapa nya straffrättsliga reaktionsformer som kan användas i stället för fängelsestraff. För att komma till rätta med framför allt ungdomsbrottsligheten krävs ett välutformat och mer innovativt påföljdssystem. Här har samhällstjänsten visat sig effektiv. Erfarenheterna från försöksverksamheten har varit goda; det har inte varit svårt att finna arbetsuppgifter, och de dömda har skött sig bra.

Alltsedan försöket inleddes har Brottsförebyggande rådet haft till uppgift att utvärdera verksamheten. Den siffra som nämns i frågan härrör från en undersökning av försöksverksamhetens första del och är ungefärlig. Den baseras på ett litet antal domar och måste även i övrigt sägas vara osäker.

Brottsförebyggande rådet kommer att lämna en slutrapport halvårsskiftet 1994. Då kommer vi att ha ett större underlag och även kunna få en uppfattning om återfallsbenägenheten hos dem som dömts till skyddstillsyn med samhällstjänst. Därefter kommer vi att ta ställning till vilka förändringar som kan behöva göras i regelsystemet.

Det kan avslutningsvis nämnas att det ingår i Straffsystemkommitténs uppdrag att överväga hur samhällstjänsten permanent kan infogas i det kommande påföljdssystemet.

Anf. 66 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Som justitieministern skriver kan Straffsystemkommittén, där jag är ledamot, föreslå t.ex. att det skall vara en självständig påföljd. Vi har i kommittén fria händer att överväga om samhällstjänst bör utgöra alternativ inom ramen för villkorligt fängelsestraff. Men vi skall inte komma med vårt huvudbetänkande förrän i slutet av 1994. Sedan är det en remissomgång. Innan propositionen kan komma har vi nått in i år 1996.

BRÅ har kommit fram till att en fjärdedel döms till samhällstjänst som alternativ till mildare påföljder. Den siffran stämmer nog ganska gott. Det innebär en straffskärpning för 25 % av de dömda. Det är en utvärdering som gjorts efter erfarenheterna från fem försöksorter. Domstolarna i dessa fall har inte tillämpat lagen om samhällstjänst, som det står i proposition 1989/90:7, på ett riktigt sätt.

Detta måste rättas till snarast. Som justitieministern säger utvidgas projektet nu till att omfatta hela landet. Risken är att det kan bli straffskärpningar inom samtliga tingsrätter, vilket jag tycker är oacceptabelt.

Inom Straffsystemkommittén överväger vi ytterligare alternativ till fängelsestraff, bl.a. den omdiskuterade elektroniska övervakningen. Om ingenting görs snarast, under det närmaste året, för att domstolarna enbart skall döma till samhällstjänst som alternativ till fängelsestraff, tvekar åtminstone jag att ställa upp för att införa nya påföljder, som riskerar att få samma resultat. Jag vill inte medverka till någon smyghöjning av straffen. Det har aldrig varit avsikten.

Anf. 67 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det har på senaste tiden förekommit en del tidningsartiklar om hur samhällstjänsten har utnyttjats. Jag utgår från att Sigrid Bolkéus har tagit del av de refererade rapporterna.

Jag skulle gärna vilja ha svar på frågan, även om jag inte är frågeställare, om Sigrid Bolkéus också har läst BRÅ:s rapport. Att av rapporten dra slutsatser och lägga dessa till grund för lagstiftning, menar jag, är ytterligt tveksamt. Det behövs mer. 35 domar om samhällstjänst har undersökts. Man har låtit sex domare på pappret avgöra hur de skulle ha dömt i motsvarande fall. De har alltså inte varit närvarande under själva rättegången. Jag tror att Sigrid Bolkéus och jag är helt överens om att vi inte får göra avkall på omedelbarhetsprincipen när det gäller den svenska rättegången.

I själva utredningen sägs det dessutom att 3 av de 35 fallen med all sannolikhet skulle ha resulterat i en lindrigare påföljd. När det gäller de övriga fallen känner man stor osäkerhet med tanke på den begränsning som själva utredningen har. Det sägs också i utredningen att analysen av olika rättsfall tyder på att samhällstjänst i högre utsträckning tillämpats för sitt syfte.

Jag är lika angelägen som Sigrid Bolkéus om att reglerna följs. Men vi skall kanske inte rusa i väg med åtgärder förrän vi har större erfarenhet.

Anf. 68 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Jag har inte läst BRÅ:s rapport, men vi fick redan i höstas en föredragning av det som fanns tillgängligt från BRÅ angående samhällstjänsten. Det är möjligt att det är precis så som justitieministern säger, att underlaget inte är fullödigt. Jag tycker i alla fall att tendensen är väldigt oroväckande. Samhällstjänsten skall bara vara alternativ till fängelsestraff.

Man får hoppas nu att BRÅ:s rapport går ut till de tingsrätter som har dömt till samhällstjänst och till dem som kommer att dömas, så att de blir medvetna om detta.

Anf. 69 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill än en gång understryka att det är viktigt att intentionerna med lagstiftningen också följs.

Jag vill avsluta med att rekommendera Sigrid Bolkéus och övriga i Straffsystemkommittén att ta del av själva utvärderingen, för den ser helt annorlunda ut i sin formulering än vad som framgår av tidningsreferaten.

Anf. 70 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Jag skall läsa igenom hela BRÅ-rapporten. Vi har en gemensam önskan, justitieministern och jag, nämligen att vi skall få fram bra alternativ till bra fängelsestraff.

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1992/93:493 om Hudiksvalls kriminalvårdsanstalt

Anf. 71 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Sigrid Bolkéus har frågat mig om kriminalvården kommer att få de 400–500 miljoner kronor som enbart driften av det ökade antalet fängelseplatser kostar.

I årets budgetproposition redovisade jag min syn på beläggningssituationen vid kriminalvårdsanstalterna. Jag nämnde då bl.a. att det under hösten 1992 hade skett en kraftig uppgång av antalet intagna på anstalterna och att Brottsförebyggande rådet på mitt uppdrag gjort en analys av utvecklingen. Jag nämnde också att det skulle finnas anledning för mig att återkomma till regeringen med förnyade prognoser längre fram, med hänsyn till den då svårbedömda situationen.

Jag har härefter noga följt och analyserat utvecklingen i nära samarbete med Kriminalvårdsstyrelsen. Dessutom har regeringen gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att i samverkan med Kriminalvårdsstyrelsen och Rikspolisstyrelsen ta fram en framtids- och omvärldsanalys bl.a. som ytterligare underlag för mer långsiktiga bedömningar angående belastningen på kriminalvården.

Jag är på grundval av detta arbete beredd att i anslutning till årets kompletteringsproposition – men inte i dag – närmare redovisa hur jag nu ser på beläggningen på anstalterna och häktena och vilka behov av eventuellt ytterligare medel som behövs för verksamheten. Jag vill också erinra om att riksdagen i förra veckan i anslutning till beslutet om en reform av systemet med villkorlig frigivning har begärt att regeringen skall återkomma i kompletteringspropositionen med förslag till ny budgetreglering för budgetåret 1993/94 samt med en långsiktig konsekvensanalys rörande kriminalvården.

Anf. 72 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern även för det här svaret. Jag hade naturligtvis hoppats på att få beskedet att kriminalvården skall få de pengar som behövs för att man skall klara den ökande beläggningen. Glädjen är stor i Hudiksvall över att Kriminalvårdsstyrelsen vill fortsätta med verksamheten vid fängelset där. Men jag har inte kunnat dela denna glädje, och det beror på att jag vill först veta om det finns pengar.

Enligt Kriminalvårdsstyrelsen kommer beläggningen att ökas med 1 020 platser under de närmaste två åren. Om beläggningsgraden – som riksdagen har beslutat – skall vara 85 %, rör det sig om 1 263 platser. Kostnaden för driften blir då 400–500 miljoner, samtidigt som investeringskostnaderna uppgår till drygt 1 miljard.

Jag har några frågetecken angående dessa pengar. I alla andra sammanhang finns det inga nya pengar på grund av det ekonomiska läget, som ju är allvarligt. I direktiven till Straffsystemkommittén står det: "Förslaget om en permanent lösning av systemet med villkorlig frigivning skall rymmas inom oförändrad resursram." Det är alltså det kravet som vi arbetar under.

Dessutom efterlyste utskottet finansieringen när vi förra veckan behandlade betänkandet om provisoriet angående den villkorliga frigivningen. Finansieringen och en långsiktig konsekvensanalys skall presenteras i kompletteringspropositionen.

Redan den 1 juli i sommar skall provisoriet angående villkorlig frigivning börja att gälla. Kriminalvårdsstyrelsen behöver redan nu besked för sin planering. Oron är mycket stor.

Jag lär väl knappast få något besked om pengar. Det skall ju komma förslag i propositionen. Men jag vill fråga: Kan jag säga till de anställda på Hudiksvallsfängelset att de kan vara lugna, eftersom det inte blir någon nedläggning den 1 december i år?

Anf. 73 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Här kommer flera andra frågor in i diskussionen. Frågan om effekterna av upphävandet av den obligatoriska halvtidsfrigivningen har tidigare varit uppe i kammaren. Jag har då informerat – vilket jag kan göra även nu – att projekteringen började planeras redan på ett tidigare stadium, eftersom vi visste att om förslaget gick igenom, skulle det mycket snart uppstå behov av ytterligare platser. Detta har vi förberett så långt det har varit möjligt. Också på Kriminalvårdsstyrelsen är man medveten om detta.

Vidare tog Sigrid Bolkéus upp Straffsystemkommittén, som har som en av sina uppgifter att se på utformningen av den villkorliga frigivningen på sikt. Men det är inte den enda uppgiften. Därmed hänger kravet på att man skall hålla sig inom befintliga resurser samman med att det i uppdraget ingår att också komma med förslag till alternativa påföljder. Vi arbetar så att säga från båda hållen. Det måste finnas möjlighet till frihetsberövande där så är påkallat. Men vi kan inte fortsätta som i dag, då det ofta saknas instrument för att komma åt speciellt unga människor som behöver ett ingripande. I dag finns det bara fängelse.

Min förhoppning är att vi skall få ett underlag som gör det möjligt att ersätta fängelse i vissa fall med andra påföljder som kan verkställas i frihet.

Anf. 74 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Det planeras 275 slutna, 50 öppna och 207 tillfälliga platser, vilket inte kommer att räcka. Jag undrar alltså hur det är med förberedelserna.

Det stämmer att det ingår i Straffsystemkommitténs uppdrag att lägga fram förslag om alternativa påföljder. Vi skall också redovisa de ekonomiska konsekvenserna av våra förslag. Det blir ganska svårt, både när det gäller ekonomin och när det gäller hur många platser som kan räknas bort på fängelserna, om inte de påföljder som vi föreslår kommer att tillämpas som alternativ till fängelse. Det är ju en förutsättning.

Jag fick inget svar på frågan: Anser justitieministern att Hudiksvallsfäng-

elset – ett väl fungerande fängelse som har varit rixanstalt under den tid då Härnösandsfängelset har byggts om – skall vara kvar?

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Anf. 75 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! När det gäller den långsiktiga planeringen för kriminalvårdsanstalten Hudiksvall utgår jag ifrån att Sigrid Bolkéus och jag är överens om att en anstalt från 1869 inte för evigt kan fungera som en kriminalvårdsanstalt. Därför står det tidigare beslutet – som ju också Socialdemokraterna stod bakom – om en nedläggning fast. Däremot är det tveksamt om detta beslut kan verkställas redan kommande budgetår. Det är en av de frågor som vi nu brottas med inför kompletteringspropositionen.

Svar på frågor

Anf. 76 SIGRID BOLKÉUS (s):

Fru talman! Det stämmer att en anstalt från 1869 inte kan finnas kvar för evigt i det skick som anstalten är i dag. Men det finns baracker, gymnastiksal, sjukavdelningar osv., och då tycker jag att det inte skall behöva råda några tvivel om att anstalten behöver finnas kvar flera år framöver. Vi stod visserligen bakom beslutet att fängelset skulle stängas, när det inrättades 32 nya platser i Gävle, men situationen då var ju en helt annan. Personligen har jag aldrig förstått varför man skulle lägga ner en så bra anstalt.

Anf. 77 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag kan bara återigen påpeka att frågan kommer att avgöras av regeringen i samband med att vi lägger fram kompletteringspropositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:495 om frivillig skuldsanering

Anf. 78 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Maj-Lis Löow har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att verksamheten med frivillig skuldsanering inte skall försenas eller helt stoppas upp.

Många människor har det bekymmersamt med sin ekonomi. Det gäller inte minst dem som har sett värdet på sin villa eller bostadsrättslägenhet sjunka under den skuld som belastar egendomen.

Jag är en varm anhängare av frivillig skuldsanering, vilket jag framhållit i många sammanhang, bl.a. här i riksdagen. De projekt som pågår på olika håll i landet följer jag med stort intresse. Jag är inte riktigt säker på vad Maj-Lis Löow syftar på med sin fråga. Möjligen är det vissa uppgifter i massmedierna om att regeringen inte skjutit till utlovade medel till den försöksverksamhet som pågår i Konsumentverkets regi. Dessa uppgifter är felaktiga. Regeringen har stött projektet finansiellt med totalt 400 000 kr, eller 200 000 kr per år. Därutöver har regeringen inte åtagit sig att bidra till finansieringen av projektet. Enligt Konsumentverkets ursprungliga projektbeskrivning var kostnaderna för försöksverksamheten budgeterad till totalt 1,4 miljoner kro-

nor. För att klara detta har Konsumentverket begärt, och fått, 400 000 kr av regeringen. Jag har naturligtvis inget inflytande över själva genomförandet av försöksverksamheten, men jag håller mig informerad om utvecklingen. Jag har därigenom fått veta att Konsumentverket har fått problem när det gäller finansieringen av försöksverksamheten, bl.a. beroende på att förhållandena har ändrats efter det att projektet först presenterades. Samtal pågår med bl.a. bankerna för att lösa detta problem. Det är därför min förhoppning att dessa problem snarast, i allas intresse, skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Anf. 79 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Justitieministern förstår nog mycket väl vad som föranledde min fråga. I morse sades det på nyheterna i radion att denna mycket viktiga verksamhet inte kunde fullföljas, eftersom staten inte hade betalat ut utlovade pengar. Det är klart att detta är alarmerande. Uppgiften var hämtad, inte ur mitt partiorgan utan ur justitieministerns viktigaste partiorgan.

Mitt i den debatt som vi nu har, där alla aktörer såsom myndigheter, konsumentföreträdare, banker och numera också konsumentministern hävdar att vi behöver en skuldsaneringslag, är justitieministerns och hennes medarbetares enda argument att man vill avvakta den försöksverksamhet som har startats bl.a. i Skellefteå och Stockholm.

Även för oss som står för oss blodiga för att få en skuldsaneringslag är givetvis den enda trösten hittills att denna verksamhet åtminstone skulle kunna komma i gång. Det är klart att det då är alarmerande när man hör uppgifter om att denna verksamhet inte skulle kunna komma i gång. Det är visserligen bra att den pågår, men den behöver inte försena en lag.

Jag skulle önska att justitieministern nu inte bara, som hon säger, har förhoppningar om att dessa problem skall lösas, utan att hon faktiskt garanterar att den här försöksverksamheten nu skall fortlöpa så som det är tänkt. Annars tycker jag att det vore ganska katastrofalt.

Anf. 80 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Skälet till att jag uttalade att jag inte var riktigt säker på vad Maj-Lis Löow syftade på med sin fråga var att eftersom Maj-Lis Löow själv har erfarenhet som statsråd och därför vet bättre än andra hur arbetsfördelningen är ordnad, borde frågan som den är formulerad rimligen ha ställts till det statsråd som ansvarar för detta projekt, nämligen civilministern.

Justitieministerns och Justitiedepartementets del i projektet är att vi av våra anslag överför pengar till Civildepartementet, som betalar till Konsumentverket. Därför anade jag, vilket jag nu också får bekräftat, att det verkliga skälet till frågan inte var att diskutera frivillig skuldsanering, utan ett förslag till tvångsskuldsanering i form av en skuldsaneringslag. När det gäller den diskussionen har jag varit mycket tydlig om min uppfattning, vilken innebär att vi måste göra allt vi kan för att finna former för frivillig skuldsanering.

Det ena projektet efter det andra växer nu också upp. I förra veckan startade man i Jönköpings kommun en diskussion, från vilken jag från kommun-

styrelseordföranden har fått information om att man i samverkan mellan kommun och banker etc. har för avsikt att få i gång ett skuldsaneringsarbete. Kronofogdemyndigheten i Malmö har satt i gång ett arbete för att hjälpa människor.

Vår lagstiftning skapar ganska goda förutsättningar för skuldsanering, men vi har i Sverige varit dåliga på att utnyttja den lagstiftning som finns. Denna diskussion om frivillig skuldsanering har, märker jag i dag, också skapat en medvetenhet om de möjligheter som redan finns.

Anf. 81 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Fru talman! Jag är medveten om att det är konsumentministern som ansvarar för dessa pengar. Jag har nu inte hunnit att ordentligt kolla upp vad som ligger bakom de senaste dagarnas uttalanden av konsumentministern. Men vad jag förstår inser också hon vikten av att vi får en skuldsaneringslag. Jag har sällan upplevt att ett statsråd lutar sig så hårt mot en försöksverksamhet som Gun Hellsvik har gjort när vi har debatterat om varför vi inte får en skuldsaneringslag. Argumentet har hela tiden varit att vi först skall avvakta vad försöksverksamheten ger.

Om denna försöksverksamhet inte kommer i gång borde det medföra ett stort bekymmer, inte bara för oss här i riksdagen och för konsumentministern, utan också för justitieministern. Detta tycker jag nog ändå att justitieministern skulle kunna erkänna. Till saken hör att alla de, som så vällovligt arbetar med den försöksverksamhet som justitieministern beskriver, med stort patos hävdar att de behöver en lagstiftning för att kunna utföra sina jobb.

Anf. 82 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är helt riktigt, som Maj-Lis Löow säger, att jag är bekymrad över att projektet med den frivilliga skuldsaneringen inte har kommit i gång. Så snart vi fick den informationen, vilken vi inte har fått direkt från Konsumentverket utan på omvägar, engagerade vi oss för att ta reda på hur man kan komma vidare. Det är helt klart att den första budgeteringen, som låg till grund för Konsumentverkets begäran om pengar, inte håller. När nu Konsumentverket har kommit fram till detta har diskussioner kommit i gång för att finna en lösning på problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1992/93:496 om personalkontrollen

Anf. 83 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Ingela Mårtensson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra personalkontrollen.

Ingela Mårtensson syftar på ett fall, som nyligen uppmärksammats i massmedia, där en riksdagsledamot framställts som en säkerhetsrisk.

Som Ingela Mårtensson väl känner till finns det inte möjlighet att perso-

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

nalkontrollera riksdagsledamöter för deras uppdrag i riksdagen. Det har heller såvitt jag vet aldrig varit på förslag att införa sådan kontroll.

Den händelse som Ingela Mårtensson syftar på gäller alltså inte personalkontroll. Jag kan ändå nämna att ett förslag om vissa ändringar i reglerna om personalkontroll har framlagts av SÄPO-kommittén i dess slutbetänkande.

Denna fråga bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Jag räknar med att ett förslag till reformering av personalkontrollen skall ligga på regeringens bord före sommaren.

Anf. 84 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Som sägs i svaret utsetts inte riksdagsledamöter för personalkontroll, utan det gäller personer som är anställda. Det har framförts synpunkter på att en ledamot skulle vara en säkerhetsrisk. Personalkontrollen innebär att man skall ge akt på de personer som kan misstänkas utgöra säkerhetsrisker. Det är ett mycket viktigt arbete att se till att personer inte förråder vårt land. Samtidigt är det allvarligt att anklaga en person för att utgöra en säkerhetsrisk. Därför är det ett grannliga arbete att se till att landet skyddas samtidigt som rättssäkerheten skall vara så stor som möjligt.

Det har under många år riktats kritik mot personalkontrollen, vilket har gjort att ytterligare en utredning tillsattes för mer än fem år sedan. Utredningen kom sedan med ett förslag som har legat i tre år. Den innehöll bara en reservation beträffande buggningsmöjligheterna. I övrigt var man helt överens om att förslaget var bra. Remissbehandlingen gav uttryck för samma sak. Det är därför så märkligt att detta förslag nu har legat så länge och att ingenting händer. Jag får nu igen svaret att frågan bereds, och att den troligen blir klar till sommaren.

När KU behandlade ett ärende, som jag också hade anmält, vilket gällde försvarsministerns chaufför, riktades ingen anmärkning mot försvarsministern utan mot hur hela ärendet hanterades. Man svarade då att ett lagförslag skulle komma före jul. Om jag förstår svaret rätt skall förslaget nu komma före sommaren. Kommer det förslaget att vara detsamma som SÄPO-kommittén kom fram till?

Anf. 85 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är för tidigt för mig att yttra mig. Jag vill avvakta tills jag får materialet från mina tjänstemän.

När det gäller tidpunkten "före jul" har jag i alla fall inte varit delaktig i att lämna den informationen. Den information som jag har lämnat och den kontroll som jag har gjort på mitt eget departement ger mig skäl att, som jag själv har uttryckt, räkna med att ett förslag skall föreligga före sommaren.

Anf. 86 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Varför har det tagit så lång tid? Även den socialdemokratiska regeringen har legat på förslaget. Jag hade förväntat mig att den socialdemokratiska regeringen skulle ha lagt fram förslaget, eftersom det var den som tillsatte utredningen. Jag kommer inte exakt ihåg hur länge beredningen pågick, men den pågick under en ganska lång tid utan att något förslag lades

fram. Det har under den nuvarande regeringens tid dröjt ytterligare. Varför har beredningen tagit så lång tid?

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 87 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Orsaken till fördröjningen är att det bl.a. inom kommittén fanns olika uppfattningar. Utgångspunkten var att man skulle lägga fram ett större paket. Det fanns olika uppfattningar i vissa stora frågor.

Vi har när det gäller frågan om personalkontrollen för avsikt att lägga fram förslaget. På detta område pågår ju en hel del annat arbete också. Diskussionerna om hur stora paket man skall lägga fram bidrar också till fördröjningen.

Jag skall göra vad jag kan för att ett förslag skall läggas fram före sommaren.

Anf. 88 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag vet inte vad justitieministern syftar på när hon talar om andra sammanhang. När det gäller själva betänkandet var det just kring frågan om buggningen som det fanns en avvikande mening, men vad beträffar tillämpningen av personalkontrollen var man helt överens. Förslaget var ju uppskattat hos remissinstanserna också.

Har det pågående Europasamarbetet haft något att göra med att arbetet fördröjs? Kan det vara orsaken?

Anf. 89 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Om det hade varit så, hade jag inte kunnat säga att vi skall lägga ett förslag på regeringens bord före sommaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1992/93:481 om förhandsbesked från skattemyndigheterna

Anf. 90 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Carl Fredrik Graf har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att en skattskyldig skall kunna förutse de skattemässiga konsekvenserna av sitt handlande.

Frågan har ställts mot bakgrund av att musikern Per Gessle enligt tidningsuppgifter vänt sig till Riksskatteverket för att få veta hur den byggnad som han planerat att uppföra skulle komma att behandlas från skattessynpunkt och fått till svar att huset, trots att ritningar och modeller finns, först måste uppföras innan myndigheten kan ta ställning till sakfrågan.

Jag känner inte till de faktiska omständigheterna i Per Gessles fall. Rent generellt vill jag säga att en skattskyldig alltid kan vända sig till skattemyndigheten för att få hjälp med sina skatteproblem. De besked som skattemyndigheten lämnar är emellertid inte bindande vid en senare prövning av den skattskyldiges taxering. Bindande förhandsbesked kan bara lämnas av Skatterättsnämnden som den 1 juli 1991 bröts ut från Riksskatteverket.

Som förutsättning för att ett förhandsbesked skall lämnas gäller att frågan skall vara av synnerlig vikt för sökanden eller för en enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning. Det är i princip endast ärenden där rättsläget är oklart som tas upp. Det är Skatterättsnämnden som avgör om ett ärende skall tas upp till prövning eller inte.

Just beträffande frågan om en fastighetsklassificering är reglerna så klara att det i regel inte torde vara något problem att bedöma beskattningskonsekvenserna.

I många skattefrågor är det emellertid svårt att göra en bedömning på förhand. För detta krävs kännedom om samtliga faktiska omständigheter som kan påverka bedömningen. Frågor där förutsättningarna inte är tillfredsställande klarlagda lämpar sig inte för förhandsbesked.

Svaret på Carl Fredrik Grafs fråga blir att jag för närvarande inte har för avsikt att vidta några särskilda åtgärder.

Anf. 91 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, även om det väcker ytterligare några frågor.

Min nästa fråga gäller vem som bäst tolkar bestämmelserna i skattelagstiftningen. Är det den enskilde eller myndigheten? Statsrådet har i sitt svar pekat på möjligheten att få ärendet prövat i Skatterättsnämnden, men det gäller ju bara i principiella fall. En enskild kan ha en fråga till skattemyndigheten som kan gälla betydande belopp utan att den är principiellt viktig. Den blir inte föremål för Skatterättsnämndens prövning.

I det läget kan man hamna i en svår situation. Det gäller väl också det fall som har föranlett tidningsrubrikerna. Varför skall det behöva vara på det viset? Det förefaller ju som om rättsläget i de fallen är osäkert för den enskilde.

Anf. 92 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Man kan, som jag sade, inte ge förhandsbesked i alla fall. Det gäller för oss politiker att försöka förenkla skattelagstiftningen så långt som möjligt. Det gäller naturligtvis också för skattskyldiga att med eller utan hjälp kunna bedöma konsekvenserna i vissa fall.

I normalfallet vet man att det utgår fastighetsskatt om man bygger ett hus för bostadsändamål. De reglerna är fullkomligt klara. Det som kan skapa problem är om man skall kombinera sitt bostadshus med arbetsytor. Då kan man diskutera vilka konsekvenserna blir, men även i de fallen är reglerna förhållandevis klara.

Problemen uppstår oftast då man vill använda lokaler som är inredda som arbetslokaler också för privat ändamål. Då får man räkna med att betala motsvarande skatt i det avseendet.

Jag har inte direkt tagit reda på vad som gäller i det fall Carl Fredrik Graf har tagit upp, men jag har förstått att det är fråga om en mycket stor villa som skall innehålla vinkällare, studio, pool, jacuzzi och annat – om jag skall tro på tidningsuppgifter.

Jag är ganska säker på att gymnastiksal för eget bruk, pool, videorum,

jacuzzi, sovrum, matsal, kök och vinkällare får räknas som bostad. Ingen ser några oklarheter i detta.

Den studio som eventuellt planeras kan, om vissa förutsättningar uppfylls, vara att betrakta som arbetslokal. De förutsättningarna finns angivna i många rättsfall.

Den här typen av frågor löses bäst genom att den skattskyldige har kontakt med någon som är kunnig om skattelagstiftningen och kan hjälpa till att ta fram material. Den lämpar sig inte för förhandsbesked i Skatterättsnämnden.

Anf. 93 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag håller helt med statsrådet om det senare påståendet. Man kan rent generellt fråga sig vilken betydelse det får för allmänhetens tilltro till skattesystemet att ett sådant här fall får ganska stor publicitet. Det är en känd person inblandad, men förhållandena kan överföras på många andra fall, där mindre kända personer är inblandade och där det inte skrivs en rad i tidningen.

När den skattskyldige läser om detta tycker han eller hon att det råder stor oklarhet och att det är orimligt att skattemyndigheten inte kan ge besked. Jag tror nog att statsrådet delar min uppfattning. På vilket sätt påverkar det skattesystemet på längre sikt?

Anf. 94 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Förhandsbeskedsinstitutet behövs, och det har också förbättrats i många avseenden. Jag har lämnat frågesvar tidigare i kammaren om just den saken.

Jag tycker att det finns anledning att ändå uppehålla sig vid just denna typ av fall – inte just detta enskilda fall.

Det är ett problem för skattemyndigheten att ritningar som företetts frångås. Hur skall man exempelvis bedöma det faktum att en dörr tagits upp från en tidigare avskild lokal in till boendedelen? Det är en liten justering i ett stort bygge, men den kan påverka skattekONSEKVENSerna avsevärt.

Skattemyndigheterna har därför all anledning att vara restriktiva med att uttala sig innan man ser någonting föreligga. Om man vet förutsättningarna för att få en del av en bostad klassificerad som arbetslokal och därmed undgå att belasta fastigheten med de skattekONSEKVENSER som följer av att den är en bostad, kan man som individ anpassa bygget till detta. Jag tror att väldigt många som har funderat över detta också vidtar rätt åtgärder för att klara sig på ett bra sätt vad gäller skatten.

Anf. 95 CARL FREDRIK GRAF (m):

Fru talman! Jag kan avslutningsvis konstatera att skattesystemet även i fortsättningen ställer stora krav på den enskilde. Det gör att vi måste fortsätta arbetet med att förenkla lagstiftningen. Det är det bästa sättet att gå till väga för att komma till rätta med problemen.

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 96 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag delar Carl Fredrik Grafts uppfattning. Det är både fråga om att förenkla skattesystemet och om att försöka minska – i varje fall försöka att inte öka – uttaget av skatter i Sverige.

Frågan har sin utgångspunkt i ett fall där man sannolikt som enskild, med hjälp av den skatteexpertis man ändå har tillgång till, relativt enkelt kan klara att förutse skattekONSEKVENSerna. Det är kanske inte ett så stort problem som pressen har givit sken av.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1992/93:490 om näringsidkares F-skattessedelar

Anf. 97 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Liselotte Wågö har pekat på att de nya reglerna om F-skattebevis kan medföra att den som behandlas av en tandläkare under vissa förutsättningar kan bli skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättningen för behandlingen. Hon har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att undvika detta.

Fr.o.m. den 1 april i år gäller som bekant nya regler för uppbörd av källskatt och socialavgifter. Huvudregeln är att den som betalar ut ersättning för arbete till någon som har en skattsedel på preliminär A-skatt skall göra skatteavdrag från och betala arbetsgivaravgifter på ersättningen. Har mottagaren däremot en F-skattessedel skall han själv betala såväl den preliminära skatten som socialavgifterna.

För att underlätta för fysiska personer som inte bedriver näringsverksamhet, men som ändå i något fall betalar ut ersättning för arbete, finns en undantagsbestämmelse som innebär att skatteavdrags- och avgiftsskyldighet uppkommer först om ersättningen till en A-skattessedelsinnehavare uppgår till minst 10 000 kronor.

Det fall som Liselotte Wågö nämner i sin fråga, dvs. en ersättning på minst 10 000 kronor till en tandläkare, bör enligt min mening emellertid inte medföra några problem i praktiken. Regeringen har nämligen ändrat tandvårdstaxan på så sätt att det i regel är mest fördelaktigt för en tandläkare att skaffa sig en F-skattessedel med åtföljande F-skattebevis.

Om det i något enstaka fall skulle vara så att en tandläkare inte har ett F-skattebevis, är han enligt en särskild bestämmelse i uppbördslagen skyldig att upplysa patienten om att han innehar en A-skattessedel. Om tandläkaren inte uppger vilken skattsedel han har är patienten i princip skyldig att göra skatteavdrag och betala avgifter. Patienter bör därför för säkerhets skull fråga efter F-skattebevis i de få fall ersättningen för arbetet överstiger 10 000 kronor.

Det ligger emellertid i tandläkarens eget intresse att lämna upplysning om eventuell A-skattessedel eftersom det i ett sådant här fall kan bli aktuellt att tillämpa reglerna om eftergift av skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter och göra skatteavdrag. Har tandläkaren då inte upplyst patienten om sin

skattsedel kan tandläkaren bli skyldig att själv svara för avgifterna och skatten.

Jag är inte beredd att nu ta några initiativ till ändringar i det nya systemet med F-skattebevis. Av erfarenhet vet jag emellertid att det när man gör så här stora systemförändringar inte sällan uppstår oförutsedda situationer. När systemet har tillämpats någon tid och praktisk erfarenhet har vunnits av de nya bestämmelserna kan det därför finnas skäl för mig att ta initiativ till vissa justeringar.

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 98 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Lundgren för svaret. Jag har ställt frågan mot bakgrund av ett pressmeddelande från skatteförvaltningen, vari sägs: "Kolla om den du anlitar för ett jobb har F-skattebevis." Då vet du om du skall dra skatt och betala arbetsgivaravgifter eller inte. Du slipper också risken att räkningen på 10 000 kr plötsligt blir 13 000 kr.

Att jag har valt exemplet med tandläkaren beror på att det är litet motsäggelsefullt. Skatteförvaltningen säger att man, om F-skattebevis inte företes och räkningen överstiger 10 000 kr, kan få betala skatt och arbetsgivaravgifter. Men efter kontakt med Privattandläkarföreningen har jag fått den uppfattningen att Försäkringskassan drar dessa avgifter direkt från ersättningen för den som inte har F-skattebevis. Detta har Privattandläkarföreningen protesterat emot. Man vill inte att den tandvårdsersättning som utbetalas till tandläkaren från Försäkringskassan skall reduceras med skatt och arbetsgivaravgifter. Den ersättningen är inte grundad på ett arbetsavtal mellan tandläkaren och Försäkringskassan. Avtalet är egentligen träffat mellan tandläkaren och patienten.

Detta gör att det hela blir något förvirrat. Måste den enskilde fråga sina tandläkare om denne har F-skattebevis, eller drar Försäkringskassan automatiskt dessa avgifter från tandvårdsförsäkringen?

Anf. 99 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! När det gäller tandvårdsförsäkringen får frågan ställas till Bo Könberg, som har hand om sådana frågor, och inte till mig. Det finns många krångligheter även i andra system än skattesystemet.

Det är viktigt att komma i håg att F-skattebeviset har kommit till för att undvika de konsekvenser som t.ex. uppstod för en i media känd snickare från Göteborg, som anlidade ett företag och blev skyldig att betala det företags skatter, eftersom företagets skattesituation inte var helt klar, trots att snickaren hade kontrollerat moms och annat.

På initiativ av bl.a. det parti som jag företräder har vi nu fått en utredning till stånd, som föreslår ett system där man har en sak att rätta sig efter, nämligen F-skattebeviset. Som jag tidigare sade kan det naturligtvis uppkomma tillämpningsproblem, men dem får vi slipa av under vägen.

När det gäller just tandläkarna, som frågan avsåg, kan jag konstatera att det inte är något som helst problem, om det belopp som man såsom konsument av tandvårdstjänster skall betala understiger 10 000 kr. I de ytterst få fall där beloppet överstiger 10 000 kr, kanske man bör tala om det. Men i normalfallet förutsätter jag att tandläkaren själv upplyser om eventuella pro-

blem. Där finns kontrollmöjligheten. Dessutom finns naturligtvis också möjligheten – jag har dock inte kollat upp det, eftersom jag trodde att allt var klart – att man kan få eftergift på detta med de konsekvenser som detta får för tandläkaren.

Anf. 100 LISELOTTE WÄGÖ (m):

Fru talman! Egentligen är det ändå krångligare, och det är kanske inte riktigt att ta upp det i denna debatt. Men jag måste ändå påpeka det. Enskilda tandläkare som inte är anslutna till Praktikertjänst t.ex. skall ha ett F-skattebevis. Det är nog som statsrådet säger i sitt svar, att det enligt de nya reglerna är mest förmånligt för tandläkarna att skaffa ett sådant. Men de tandläkare som är anslutna till Praktikertjänst har inget eget F-skattebevis utan det är bolaget som har det. Ersättningen betalas till bolaget. Det blir då väldigt krångligt för den enskilde.

Jag kanske inte delar statsrådets uppfattning när det gäller beloppet 10 000 kr. Det avser ju ett helt år, och det kan faktiskt hända en del med ens tandstatus under ett år. Man behöver kanske återkomma till tandläkaren, och ersättningarna kan ackumuleras, t.ex. vid tandlossning. Visst kan man komma upp i denna summa. Det är inte så ovanligt.

Detta kan bli ganska krångligt för den enskilde. Departementet har förmodligen för avsikt att föreslå en förändring i tandvårdsförsäkringen, som gör att patienten hamnar i en förhandlingssituation med tandläkaren. Skall patienten dessutom kontrollera F-skattebeviset blir det litet krångligt.

Anf. 101 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Återigen – debatten om tandvårdstaxans utformning får vi ta i annat sammanhang. En kontroll av F-skattebeviset torde bli aktuell i ytterst få fall. Det tror jag att vi kan vara överens om. Man måste ju väga krånglet för vissa individer mot den stora vinst som man faktiskt gör genom att ha ett system, som medför att vi undviker s.k. Hjortbergsfall, där människor verkligen kan komma till skada. Jag tror att det ringa besväret i de få fallen – det torde inte bli känt som något större besvär – är värt priset.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1992/93:463 om prissättningen på statliga och kommunala varor m.m.

Anf. 102 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Sten Svensson har frågat mig vad regeringen är beredd att göra för att hindra att staten eller kommunerna genom underprissättning snedvrider konkurrensen och därigenom slår ut privata företag.

Sten Svensson hänvisar till att stat och kommuner i vissa fall bedriver verksamhet som konkurrerar med privata företag.

Jag menar att problem och risker av det slag som Sten Svensson tar upp kan åtgärdas på i princip två sätt. Det ena och grundläggande är att se till att offentlig verksamhet renodlas och koncentreras till sådan verksamhet som

är egentlig myndighetsutövning och till andra närliggande uppgifter som bäst handhas av det allmänna. Det innebär att stat och kommuner i princip inte bör uppträda som aktörer på marknader där det inte finns förutsättningar för privata företag att etablera sig eller på marknader där det redan finns en väl fungerande konkurrens.

Regeringen omprövar, från dessa utgångspunkter, successivt de statliga myndigheternas, affärsverkens och de statliga bolagens verksamhet. Verksamhet som kan skötas av den privata sektorn avvecklas. För kommunal verksamhet ges de generella ramarna för offentligt bedriven näringsverksamhet i kommunallagen (1991:900) och i övrigt i de speciallagar som anger det kommunala verksamhetsområdet.

Om offentlig verksamhet ändå bedrivs på en konkurrensutsatt marknad, är ett grundläggande krav att den konkurrensutsatta verksamheten avgränsas och redovisas åtskild från annan verksamhet.

Den andra åtgärden är att se till att konkurrensmyndigheterna har tillräckligt kraftfulla regler för att i enskilda fall kunna pröva påståenden om underprissättning i offentlig näringsverksamhet. Ett flertal sådana ärenden har under årens lopp prövats med stöd av den nu gällande konkurrenslagen. En ny skärpt konkurrenslag (1993:20) har nyligen antagits av riksdagen. Lagen, som träder i kraft den 1 juli i år, förbjuder bl.a. att en dominerande aktör missbrukar sin dominerande ställning på marknaden.

Anf. 103 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka näringsministern för svaret på min fråga. Jag förstår att näringsministern reagerar på samma sätt som jag, när man studerar det exempel som jag angav i min fråga. Jag pekade där på lantmäteriet, som på grund av nedgången i fastighetsbranschen har en överkapacitet och nu använder denna för underprissättning för att sysselsätta sin personal.

Lantmäteriet har således sänkt priset på digitala kartor från ca 1 500 kr till ca 300 kr per hektar. Enligt ett enskilt ägt företag, som i konkurrens med lantmäteriet också säljer digitala kartor, ligger marknadspriset på omkring 1 000 kr.

Stat och kommun skall inte ägna sig åt att genom underprissättning snedvrida konkurrensen. Jag vill fråga näringsministern om de åtgärder som han ger exempel på kan vara tillräckliga för att komma till rätta med dessa problem, så att inslag av den typ som jag nu har givit exempel på kan elimineras.

Anf. 104 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! I det enskilda fallet kan och skall jag inte uttala mig. Jag har bara noterat att det finns ett liknande ärende hos Konkurrensverket, som för närvarande är under beredning. Vi kommer säkert sedermera att få någon form av besked därifrån om vad som har eller inte har förekommit.

SVårigheten med underprissättning i den här typen av konkurrens är de brister som finns i redovisningssystem av traditionell karaktär. Som vi ser det finns det egentligen två olika metoder. Den ena är att man försöker renodla och bolagisera konkurrensutsatt verksamhet, så att man skär av de naturliga ekonomiska livlinorna till den offentliga verksamheten. Därmed kan man klart se vad saker kostar, och det blir normal konkurrensutsatt verksamhet.

Den andra metoden är att man avyttrar konkurrensutsatt verksamhet. Av egen erfarenhet vet jag att det är svårt att bedriva sådan i egen regi.

Anf. 105 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag kan inse att det finns svårigheter. Jag förstår att näringsministern inte kan ingripa i enskilda fall. Det var inte heller min avsikt att begära det. Jag tolkar ändå näringsministern på det sättet att han – om utvecklingen, trots dessa åtgärder, skulle fortsätta och det förekommer fall av den typ som jag har givit exempel på – kommer att ingripa och föreslå åtgärder av principiell natur, så att det här inslaget kan elimineras.

Anf. 106 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vi går för närvarande igenom affärsverk för affärsverk. Vi försöker renodla funktionerna: myndighetsutövning, beställningskontor och produktion av varor och tjänster. Produktionen av varor och tjänster bolagiseras och konkurrensutsätts. Detta går förhållandevis snabbt och genomförs på en rad olika områden. Jag hoppas att vi även skall kunna slutföra detta inom samtliga myndigheter. Därmed tror jag att Sten Svenssons problem löses.

Anf. 107 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka för dessa signaler. De är tydliga. Näringsministern visar att han har en ambition att komma till rätta med problemen. Jag uttrycker min tillfredsställelse över detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.22 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

21 § Svar på fråga 1992/93:480 om examensbenämning för utbildning vid Idrottshögskolan

Anf. 108 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Karin Falkmer har frågat mig hur jag avser att agera för att Idrottshögskolan i Stockholm skall få rätt att utfärda kandidatexamen.

Högskolan finns inrättad som en självständig högskola fr.o.m. den 1 juli 1992 med uppgift att bedriva utbildning i idrott för skolans, idrottsrörelsens

och andra avnämares behov. Enligt den nya högskoleförordningen har Idrottshögskolan rätt att utfärda idrottslärarexamen och högskoleexamen.

I arbetet med den nya förordningen gjordes bedömningen, vad gäller de generella högskoleexamen, att små specialiserade högskolor som t.ex. de konstnärliga och Idrottshögskolan inte skulle ges generell rätt att utfärda kandidatexamen. Bredden i utbildningsutbudet ansågs vara alltför snävt.

Examensrätten är emellertid inte en gång för alla given. Möjlighet finns att få den prövad. Prövning av rätten att utfärda examen görs av regeringen, efter förslag av universitetskanslern.

Anf. 109 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Den fråga som vi nu diskuterar är mycket viktig för Idrottshögskolans framtida utveckling. Idrottshögskolan är en skola med mycket hög kompetens när det gäller utbildningen, mycket lång tradition bakåt i tiden och gott renommé utomlands.

I propositionen på s. 79 skriver statsrådet att det främsta medlet för att upprätthålla utbildningens kvalitet är den konkurrens som i framtiden i större utsträckning kommer att råda mellan olika utbildningsanordnare. Detta är en viktig fråga för Idrottshögskolan, eftersom utbildning till bl.a. idrottslärare finns på andra högskolor. Dessa högskolor har rätt att utfärda kandidatexamen. Det är viktigt för de elever som söker till en högskola vilken examen man kan erbjuda.

Kan statsrådet kommentera hur Idrottshögskolan skall få möjlighet att konkurrera med övriga högskolor som erbjuder liknande utbildning?

Anf. 110 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Som jag sade i mitt svar finns högskolan inrättad som en självständig högskola fr.o.m. den 1 juli förra året. Jag är väl medveten om att verksamheten har bedrivits längre, men så som högskolan nu är konstruerad är den ny.

Den bedömning regeringen har gjort är att det med utgångspunkt i det utbud som nu erbjuds är rimligt att högskolan ges rätt att utfärda idrottslärarexamen och högskoleexamen. Jag understryker dock att detta gäller med det utbud högskolan i dag har, såsom den har inlett sitt arbete fr.o.m. den 1 juli 1992.

Det kan så småningom visa sig att det finns skäl att vidga högskolans uppdrag. Avtal om utbildningsuppdrag med högskolan sluts enligt den nya ordningen med tre års mellanrum. Om det i det nästkommande utbildningsuppdraget finns anledning att vidga det pensum som högskolan tar på sig, uppkommer naturligtvis automatiskt frågan om vilken typ av examen som blir aktuella.

Jag vill understryka, Karin Falkmer, att jag mer än gärna tar med mig synpunkter av dessa slag tillbaka till departementet, inte minst därför att jag tror på ett högskolesystem som befinner sig i ständig utveckling.

Anf. 111 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Idrottshögskolan visar mycket stor uppskattning av statsrådets nya idéer och de nya vindar som statsrådet har medverkat till att föra in

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

i högskolevärlden. Högskolan planerar för den närmaste treårsperioden att bredda och fördjupa sitt utbud.

Enligt min mening är det mera bråttom än vad statsrådet här anser när det gäller frågan om att medge kandidatexamen för högskolan. Det är en viktig fråga för de elever som söker sig till högskolan. Det är viktigt för att det skall bli en konkurrenssituation på lika villkor.

Jag vädjar till statsrådet, även om tongångarna är positiva, att inse att det är mera bråttom.

Anf. 112 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag vill först säga några ord för att bara göra klart hur det förhåller sig i formfrågan. Riksdagen behandlar just nu en beskrivning från regeringens sida om hur det utbildningsuppdrag avses bli utformat som skall gälla fr.o.m. den 1 juli 1993. På basis av detta uppdrag, dvs. det som regeringen kräver av Idrottshögskolan, finns det inte skäl att gå utöver idrottslärarexamen och högskoleexamen.

Nu ger emellertid den nya ordningen också möjlighet för en högskola som så vill att frivilligt utvidga sitt uppdrag, om skolan på olika sätt kan skaffa resurser och kompetens för att klara en i så fall frivilligt påtagen uppgift. Om en högskola vill ta på sig en sådan uppgift bjuder dessutom ordningen att högskolan i fråga, på basis av denna sin självpåtagna uppgift, ansöker hos regering och universitetskansler om möjlighet att få utfärda eventuell examen som svarar mot det frivilliga uppdrag man påtagit sig. Ty följande för den nu kommande treårsperioden ligger bollen hos Idrottshögskolan, och då gäller den ordning som jag just har beskrivit.

Anf. 113 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Enligt min mening uppfyller Idrottshögskolan redan nu de kriterier för att få utfärda kandidatexamen som är fastlagda, nämligen en utbildning på 120 poäng, varav 60 poäng är en fördjupning i ett speciellt ämne och varav 10 poäng utgörs av enskild arbete. I den meningen uppfyller Idrottshögskolan redan i dag de kriterier som har uppsatts för att kandidatexamen skall kunna utfärdas.

Anf. 114 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det kan man tvista om.

Får jag emellertid understryka, vilket det är viktigt att få sagt, att det faktum att en högskola inte utfärdar just kandidatexamen inte innebär att de examina som högskolan i fråga faktiskt utfärdar saknar värde. En idrottslärarexamen är en examen med ett betydande kvalitativt innehåll, ett krav som jag är helt övertygad om att Idrottshögskolan i Stockholm med den äran kommer att kunna uppfylla.

Anf. 115 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Det är jag också övertygad om. Det är bara det att det kommer att finnas utbildningar för idrottslärare även i Göteborg, Örebro och Umeå. Högskolorna på dessa orter har möjlighet att utfärda kandidatexa-

men för de elever som väljer detta. När en elev väljer skola är det avgörande vilka sådana möjligheter som finns.

Jag väddar än en gång om att utbildningsministern skall se till att Idrotts-högskolan får möjlighet att konkurrera på lika villkor med övriga högskolor.

Prot. 1992/93:86

30 mars 1993

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1992/93:487 om den s.k. parallell-läroarutbildningen

Anf. 116 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om det faktum att regeringen angivit parallell-läroarutbildningen som alternativ 1 i högskoleförordningen är uttryck för att denna läroarutbildning prioriteras av regeringen och dess utbildningsdepartement.

Inledningsvis vill jag erinra om de nya former för studieorganisationen vid universitet och högskolor som gäller från den 1 juli 1993. Dessa innebär en väsentligt ökad frihet för universitet och högskolor att själva fatta beslut om studieorganisationen. Beslut av regering och riksdag kommer i större utsträckning än i dag att inriktas på resultaten av universitetens och högskolornas utbildningsverksamhet både vad avser kvalitet och kvantitet. Den just fastställda examensordningen ger universitet och högskolor större frihet att organisera studierna fram till de examina som kommer att finnas fr.o.m. den 1 juli 1993.

Utgångspunkten för införandet av en alternativ grundskolläroarutbildning har varit att skapa en utbildning som syftar till fördjupade ämneskunskaper. Härigenom kan kvaliteten i skolans undervisning främjas.

Den nya utbildningen gör det möjligt att nå läroarexamen genom fritt val av ämnen och ämneskombinationer, vilka kan studeras i valfri ordningsföljd. Examen omfattar 40 poäng i praktisk-pedagogisk utbildning. Denna utbildningsväg ger en ökad frihet för studenterna och en breddning av rekryteringsunderlaget.

Att alla platser i den praktisk-pedagogiska delen av den nya utbildningen inte har gått att fylla det första året ser jag som ett övergångsproblem. Det tar alltid en viss tid för nya utbildningar att bli kända. Man kan också förmoda att studenterna under innevarande läsår kompletterar sina ämnesstudier för att fylla kraven på fördjupning.

I dag finns det två studievägar fram till grundskolläroarexamen. Tillsammans ger de båda utbildningarna möjlighet att utbilda läroare med olika yrkesprofil, vilket bör kunna ge en större bredd och variation i skolans undervisning. Studenternas val och universitetens och högskolornas frihet att själva bestämma om utbildningsupplägget får i framtiden utvisa vilken eller vilka av utbildningarna som kommer att befinnas vara mest attraktiva.

Ordningsföljden i högskoleförordningen är inget uttryck för prioritering mellan de två alternativen.

Anf. 117 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret.

Det är inga små inkörningsproblem man har sett när det gäller parallell-läro-utbildningen. Ungefär en tredjedel av utbildningsplatserna har varit besatta, och det har varit oerhört många avhopp från dem.

Självfallet finns det en oro över departementets syn på läro-utbildningen, speciellt mot bakgrund av den debatt som fördes från departementets sida när utbildningen instiftades. Då talades det raljant om ämneskunskaperna i den tidigare läro-utbildningen och det pedagogiska innehållet och samverkan runt barnen gavs då icke den omfattning som behövdes.

Det är viktigt, herr utbildningsminister, att lärarna ser läraryrket som ett verkligt yrke. Högre utbildning är en process som utvecklar oss som människor. Just detta att kunna varva pedagogisk utbildning med ämneskunskaper är ett instrument som kan skapa lärare som verkligen kan stötta barnen. Kunskap är utomordentligt viktigt, och det är det viktiga målet för skolan. Men det är inte lärarnas kunskaper det gäller, utan att lärarna skall kunna förmedla goda kunskaper till barnen. Barnen skall växa i skolan.

Det har varit bekymmer på högstadiet för att det inte har funnits lärare som har kunnat undervisa på ett sätt anpassat för barnens behov. Jag är glad att utbildningsministern i dag inte prioriterar parallell-läro-utbildningen. Jag vore än gladare om utbildningsministern verkligen ville se värdet av en integration mellan pedagogik och ämnesstudier.

Anf. 118 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! För att historieskrivningen skall bli entydig: Jag har aldrig prioriterat mellan de båda utbildningarna. De båda har varit parallella, och parallella utbildningar är per definition likvärdiga. Elever och studenter kan sedan uppfatta utbildningarna på olika sätt. Det är självfallet det som är den bakomliggande idén, nämligen att erbjuda flera möjligheter.

Inger Lundberg och hennes parti resp. regeringen har olika uppfattning om denna fråga. Det har vi många gånger konstaterat i denna kammare. Jag noterar i dag att inte mycket nytt har tillförts meningsutbytet. Man får helt enkelt bestämma sig för om man tror att det är bra att alla lärare utbildas på samma sätt eller om man tror att det är bättre att lärare kan utbildas på olika sätt.

Vi i regeringen intar ståndpunkten att vi finner det bra och befruktande för skolan att människor med olika bakgrund och olika ingångar i läraryrket kan få verka sida vid sida och berika varandra med olika erfarenheter. Den ståndpunkten skiljer sig från den socialdemokratiska, som anser att alla lärare skall utbildas på samma sätt. Vi lär inte kunna överbrygga det svealget.

Jag vill emellertid understryka att man inte riktigt kan säga vad Inger Lundberg har framfört. Hon säger att lärarnas kunskaper inte är det viktiga, utan det är förmågan att lära eleverna. Det låter bestickande, men är likväl inte sant. För att kunna lära eleverna något är ett första, om än inte tillräckligt, villkor att man har goda kunskaper själv.

Anf. 119 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det som har tillkommit är erfarenheterna av den nya läro-utbildningen. De har inte varit goda.

Självfallet behöver vi lärare med olika bakgrund. Det skall vara lärare med djup förankring i olika barns verklighet. Där finns en risk för att den nya lärarutbildningen ytterligare ökar snedrekryteringen till utbildningen. Lärarnas kunskaper är viktiga. Det är därför lärarutbildningen ger gedigna ämneskunskaper.

Jag vill framhålla för utbildningsministern att det allra viktigaste för barnen är att ha en lärare som bryr sig om. De vill ha en lärare som engagerar sig. Den lärare som är en god pedagog – han eller hon – skaffar sig gedigna ämneskunskaper, inte för sin egen skull utan för barnens skull.

Anf. 120 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Om jag inte vore så väluppfostrad, skulle jag säga att Inger Lundberg var i det senaste hon sade riktigt oförskämd gentemot de studenter som väljer parallell-lärarutbildningen.

Inger Lundberg insinuerar att en student som går en annan utbildningsväg än den hon förordar inte har förmåga att uppträda väl och engagerat gentemot barnen. Jag delar inte den uppfattningen.

Jag tror att det finns en oändlig mängd kompetens, erfarenheter och infallsvinklar på läraryrket som alla tillgodoser mycket högt ställda krav på engagemang för våra barns framtid. Men återigen – det är på denna punkt som vi skiljer oss åt. Jag tror på mångfald, och det gör inte Socialdemokraterna.

Anf. 121 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är bra för Sveriges barn att vi har en så väluppfostrad utbildningsminister. Det hade varit riktigt bra om vi dessutom hade haft en litet mer kunnig utbildningsminister.

Jag tror, uppriktigt sagt, att utbildningsministern har ägnat för litet engagemang åt betydelsen av att få leva i en miljö under en längre period i utbildningen där barnen sätts i centrum. Jag vet, herr utbildningsminister, att många kan först skaffa sig en gedigen ämneskunskap och ändå utveckla en bra pedagogisk kunskap. Men om vi generellt på den mera strukturella nivån väljer mellan två modeller, är den modell som medger en integration av pedagogisk utbildning och ämnesutbildning överlägsen den modell som slänger in pedagogiken som man slänger in jätten efter degen.

Anf. 122 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Hoppsan! Nu säger plötsligt Inger Lundberg att hon väl kan tänka sig att de som går en lärarutbildning där pedagogiken kommer i ett senare skede visst kan vara engagerade i våra barns framtid. Men då inträffar den intressanta frågan om huruvida det är möjligt att bli en god lärare på detta sätt. Varför i hela friden skall vi då förbjuda det?

Inger Lundberg säger att vi skall generellt se över utbildningen och välja en metod. Men det är just det som jag inte vill göra. Jag vill skapa olika möjligheter att bli lärare. Precis som Inger Lundberg så korrekt framhåller, finner jag det sannolikt att många kan bli goda lärare också med hjälp av en annan utbildning än den gamla integrerade utbildningen.

Anf. 123 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Var det inte så, herr utbildningsminister, att utbildningsministern egentligen inte ville ha den lärarutbildning som innebar en integration av ämneskunskaper och pedagogik, men tvingades att acceptera den på grund av att det fanns en riksdagsmajoritet? Utbildningsministern lade sedan fram den modell ministern själv prioriterade.

Jag är glad att utbildningsministern i dag har kommit så långt i debatten att utbildningsministern inte längre prioriterar den utbildning där den pedagogiska kunskapen kommer efter utbildningen. Men jag hade varit än gladare om utbildningsministern ändå hade velat se det som värdefullt med en integration mellan pedagogisk utbildning och ämnesutbildning.

Anf. 124 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! En gång till: Jag har aldrig prioriterat mellan de två.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1992/93:488 om högskolornas betydelse för regional balans i Stockholms län

Anf. 125 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Eva Johansson har frågat mig om jag har för avsikt att klart uttrycka att universiteten och högskolorna har ett ansvar för att bidra till regional balans i Stockholms län.

I propositionen om Högre utbildning för ökad kompetens har jag betonat vikten av att universiteten och de stora högskolorna tar ett särskilt ansvar för kunskapsutveckling och kunskapsspridning över hela landet. Detta gäller givetvis även universitetet och de övriga högskolorna i Stockholms län.

Behovet av högre utbildning på Södertörn är väl omvittnat. Redan i dag bedriver Stockholms universitet utbildning där inom bl.a. språk och samhällsvetenskap. Regeringen föreslår att Stockholms universitet årligen skall förlägga 275 helårsstudentplatser till verksamheten i anslutning till forskningsparken Novum i Huddinge. Härigenom kan en stimulerande akademisk miljö skapas. Novum har betydande forskningsresurser inte minst i form av lokaler och utrustning.

Jag vill i sammanhanget erinra om att även andra stora högskolor i Stockholm redan bedriver utbildning av inte oväsentlig omfattning på Södertörn. Tekniska högskolan i Stockholm anordnar t.ex. ingenjörsutbildning i Hanninge och Karolinska institutet bedriver såväl läkar- som tandläkarutbildning i Huddinge. Den senare utbildningen kompletteras således med de insatser regeringen nu föreslår.

Anf. 126 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Det är bra att Per Unckel säger att det finns ett särskilt ansvar för högskolorna att bidra till en regional balans och att det också gäller Stockholms län.

Det har gjorts många ansträngningar under årens lopp för att fördela den

högre utbildningen på ett bättre sätt inom Stockholms län. Det handlar framför allt om att föra över utbildningsplatser till Södertörn. En del försök har rönts med framgång, precis som Per Unckel säger i svaret, men mycket annat har dess värre runnit ut i sanden, en del med benäget bistånd från det här huset.

Den fråga som jag har ställt nu är föranledd av att universitetet förra veckan lämnade besked om att de tänker dra in utbildningsplatser som redan är förlagda till Haninge för att uppfylla regeringens krav på placering av andra platser i Huddinge. Det drabbar i så fall språkutbildningen. Det är en mycket uppskattad kombination av språk, teknik och samhällsvetenskap som bedrivs i Haninge. Både studerande och näringslivet där har efterfrågat den i hög grad.

Detta kan väl ändå inte ha varit utbildningsministerns mening? Det är min första fråga till utbildningsministern. Den andra frågan är om regeringen på något sätt kommer att följa upp hur högskolor och universitet i den här regionen lever upp till sitt ansvar och hur de sköter den här frågan. Kan vi i så fall få en redovisning av hur det går, t.ex. i samband med att regeringen om tre år skall lägga fram en ny proposition om den högre utbildningen, om det nu är utbildningsministern som skall lägga fram den?

Anf. 127 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Det är det säkert, som svar på den sista frågan.

Låt mig när det gäller den första delen av frågeställarens påpekande, nämligen den om understrykandet av högskolornas och universitetens allomfattande geografiska ansvar, påminna om att vi med betydande kraft bestämde oss för att slå fast detta i årets högskoleproposition. Det gjorde vi därför att vi – som många andra, inte minst här i kammaren – kunnat notera att alla universitet och högskolor nog inte riktigt har tagit det ansvar som vi litet till mans har förväntat oss.

Däremot råder det i denna kammare bred enighet om att vi i görligaste mån skall undvika att pekpinnevässigt ange att ett universitet eller en högskola skall bedriva undervisning på ett visst ställe. Det är det ansvaret vi har velat understryka med propositionens formuleringar. Jag är självfallet beredd att i anslutning till en kommande högskoleproposition redovisa erfarenheterna av detta mycket tydliga påpekande.

När det gäller själva Novum baseras det förslaget på precis den iakttagelse Eva Johansson har gjort, nämligen att somt har gått bra på Södertörn och somt har gått mindre bra. Försöket att med ett extra stimulansbidrag förstärka utbildningen runt Novum är ett sätt att pröva en avvikelse från huvudprincipen att inte peka ut enskilda utlokaliserade utbildningsplatser. Det skall jag gärna medge. Men vi ville ändå göra det för att se om det kan ge ett något bättre resultat än vad vi tidigare har uppnått.

Hur universitetet därutöver bedömer sitt utbildningsansvar på Södertörn vill jag av uppenbara skäl inte närmare kommentera.

Anf. 128 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är en brist på målsättning i dessa avseenden som kan bli mycket allvarlig.

Den här utbildningen har byggts upp i Haninge med mycket stora investeringar, både från kommunen och från andra intressenter. Den riskerar nu hux flux att läggas ner. Då har många av dessa investeringar gjorts förgäves.

Under dagen har det kommit besked från universitetet om att man kan tänka sig att behålla en del av den här utbildningen, och det är ju tacksamt att höra. Det visar att man kanske lyssnar på signaler som kommer. Man kanske vet att den här frågan har kommit upp. Då är det viktigt att tala mycket tydligt. Kan det vara meningen att universitetet får dra bort andra utbildningar som redan ligger på Södertörn för att klara det här pekpinneåtgandet?

Anf. 129 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! För att vara mycket exakt tillbaka, vill jag säga att jag tror att Eva Johansson och jag har samma uppfattning i huvudfrågan, nämligen att det är bra om riksdagen kan avstå från att ange på exakt vilka orter universitetet skall bedriva undervisning. Jag tycker att den principen har varit riktig. Den ger möjlighet för en nödvändig flexibilitet.

Jag skall vara lika tydlig nu också. När regeringen har tagit ställning för att göra en avvikelse från principen för att bygga upp något nytt och spännande kring Novum, där som sagt redan god utbildning bedrivs och där förutsättningarna är särskilt goda, har vi inte ansett att detta beslut i sig har något som helst att göra med beslut om förläggning av annan utbildning på Södertörn. Det får universitet och högskolor själva ta ansvar för.

Anf. 130 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kan konstatera att det finns ett undantag här. För några månader sedan gjordes ytterligare ett undantag som dess värre medförde att Södertälje blev utan Lärarygskolan. Där var ju riksdagen också inne och pekade ut att den i varje fall inte fick ligga i Södertälje.

Jag vet inte om detta skall ses som en prioritering från utbildningsministerns sida att det är viktigt att det kommer utbildningsplatser till Huddinge, men inte att den utbildning som redan är i gång och fungerar bra ligger kvar i Haninge. På det sättet har uppenbarligen Stockholms universitet uppfattat den här pekpinnen i propositionen. Jag tror att det är viktigt att vi talar tydligt, och gärna högt, om utbildningssituationen på Södertörn. Det behövs tydliga signaler.

Anf. 131 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Låt mig säga detta en gång till. Regeringen har inte haft anledning att reflektera över de beslut Stockholms universitet och högskolorna i övrigt i Stockholm har att fatta inom ramen för sitt regionala ansvar. Därutöver har regeringen fattat beslut om att avvika från principen att inte ha synpunkter för att pröva om vi kan få mer fart på utbildningen på Södertörn genom en riktad insats på Novum. Jag hoppas att den skall lyckas. Den innebär en förstärkning av utbildningen på Södertörn.

Herr talman! Därutöver är, med förlov sagt, parallellen till Lärarygskolans eventuella utflyttning från Södertälje inte speciellt väl vald, eftersom

det i detta fall var fråga om att flytta en hel lärarhögskola. Det ligger faktiskt inom riksdagens beslutsområde.

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 132 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det får i alla fall avsevärda konsekvenser för fördelningen av utbildningsplatser på Södertörn. Det är det viktiga, Per Unckel.

Jag håller med om att satsningen vid Novum är väl värd allt stöd och uppmuntran den kan få. Men jag hoppas ändå, till sist Per Unckel, att vi kan få besked om att det inte får innebära att man lägger ner annan utbildning på Södertörn för att den skall komma till stånd. Då flyttar man inte utbildningsplatser från de norra delarna som är mycket välförsedda, utan flyttar de som redan är placerade i regionen.

Jag kan inte förstå att man måste ta några tiotal platser från Hanninge för att uppfylla satsningen vid Novum när det finns 30 000 utbildningsplatser vid Stockholms universitet. Det är för mig obegripligt, och det borde det vara för utbildningsministern också. Jag tror att en tydlig signal i dag skulle kunna ha en mycket stor effekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1992/93:486 om s.k. livstestamente

Anf. 133 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tror inte mikrofonen är på. Å andra sidan lär det nog vara mycket lätt för oss att höra varandra här framme. Det är väl bara vi som är här. Är den på nu? Tack för det, herr utbildningsminister.

Herr talman! Kenneth Lantz har frågat mig om jag har för avsikt att förbereda införande av s.k. livstestamenten.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen skall all vård bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet. Vad patienten själv önskar skall ha avgörande betydelse. När en patient som drabbats av en allvarlig och dödlig sjukdom som det inte finns någon bot för, inte är i stånd att uttrycka sin egen vilja t.ex. på grund av medvetlöshet, bör man försöka ta reda på om patienten tidigare i livet uttalat sig för eller emot en viss behandling i livets slutskede.

Ett livstestamente är en skriftlig viljeförklaring där en person redan innan någon sjukdom brutit ut uttryckt sin inställning till livsuppehållande behandling i livets slutskede.

På flera håll i världen har olika system med livstestamenten införts. Sedan ett halvår är t.ex. läkare i Danmark enligt lag skyldiga att följa önskemål som framförts i livstestamente. Livstestetet blir enligt den danska lagen tillämplig först i situationer där patienten inte längre kan uttrycka sin vilja. Även i Finland och i olika delstater i Australien och USA har system med livstestamenten införts.

Också i Sverige förekommer s.k. livstestamenten, spridda av organisationer som Rätten till vår död. Dessa testamenten är dock inte juridiskt bin-

dande, de registreras inte någonstans, och läkaren är inte heller skyldig att följa dem.

Riksdagen har vid några tillfällen under senare år behandlat och avslagit motionsförslag om införande av rättsligt bindande viljeförklaringar om att slippa livsuppehållande behandling. Socialutskottet, som pekat på olika svårigheter med livstestamenten, menar att dessa endast bör ses som ett indicium på den sjukes önskan. Värdet och styrkan av en skriftlig viljeförklaring hänger enligt utskottets mening bl.a. samman med för hur länge sedan och under vilka omständigheter viljeförklaringen avgavs.

Frågan om att avstå från eller avbryta livsuppehållande behandling i livets slutskede är mycket svår. Som jag sade inledningsvis skall patientens önskan respekteras så långt detta är möjligt. Frågan är bara hur man bäst får reda på patientens önskan i den aktuella situationen.

Livstestamenten kan vara ett sätt att få reda på patientens vilja. Ett system med ställföreträdare för patienten kan vara ett annat.

Jag är helt klar över de svårigheter av både etisk och juridisk art som är förknippade med livstestamenten, samtidigt som jag anser att de berör en väldigt angelägen fråga. Jag följer nu med stort intresse utvecklingen i Danmark och annorstädes och avser att med ledning av erfarenheterna från andra håll överväga om det bör tas några initiativ för svensk del.

Anf. 134 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Könberg för det fylliga svaret. Jag skall erkänna att jag själv är litet osäker på vad som är rätt och fel i den här frågan, som har aktualiserats i tidningarna i min hemtrakt Helsingborg.

Om vi skall ha ett system med livstestamenten, kommer vi i så fall att följa de vanliga reglerna för testamenten, t.ex. att namnunderskriften skall bevittnas? Skulle man i så fall kunna tänka sig att lägga in lagtext om donationer av organ? Hur länge skulle man kunna tänka sig att ett dylikt livstestamente gäller innan det blir för gammalt? Statsrådet nämnde detta i förbifarten. Ett livstestamente bör, som jag har förstått det, kunna uppdateras under tiden det gäller, så att det blir aktuellt. Det finns också några risker med detta, som jag vill återkomma till senare.

Anf. 135 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! De frågor Kenneth Lantz nu ställer har att göra med den konkreta utformningen av ett sådant livstestamente, och med hänvisning till avslutningen av mitt skriftliga svar, att jag följer utvecklingen och i den mån jag finner anledning till detta tänker återkomma till frågan, tänker jag inte besvara de frågor Kenneth Lantz nu har ställt muntligt.

Det är bara att konstatera att dessa frågor hanteras litet olika i olika länder. Jag tror mig minnas att man i Danmark inte har någon bevittnings av livstestamenten, medan man i Finland har det. Det finns alltså flera olika sätt att gå till väga.

Det är enligt min mening av stort värde att se vad som händer i våra olika grannländer, länder med ungefär samma juridiska struktur och samma typ av värderingar som Sverige. Vi får nu möjlighet att se hur systemet faller ut i ett par av våra grannländer, trots att vårt eget socialutskott och vår egen

riksdag har avstyrkt förslaget. Detta kan ge oss anledning att återkomma till frågan.

Prot. 1992/93:86
30 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 136 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Det statsrådet säger känns bra.

Det finns emellertid en risk förenad med ett införande av livstestamente. Jag tänker då på att handikappade kan känna sig pressade i en dylik situation. Det finns ingen människa som dör för sig själv. Kommer vi att skydda och värna om dessa människor, eller skall vi acceptera en "slippery slope", att lagtexten kring dessa frågor är luddig? Jag tycker att det är angeläget med en säkerhet för de svaga människorna, de handikappade, i vårt samhälle, så att de inte känner sig pressade i en dylik situation.

Anf. 137 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Kenneth Lantz kommer nu in på en av de enligt min mening svåraste frågor som vi har i det svenska samhällslivet: I vilken utsträckning kan man vidga människors möjligheter till valfrihet inom sjukvården, även i sådana här svåra situationer, utan att andra människor upplever en ökad oro? En grupp som kan uppleva en ökad oro har Kenneth Lantz redan nämnt, nämligen de handikappade. En annan grupp är förstås de många äldre i vårt samhälle. Om det – förmodligen helt utan anledning – i vissa situationer kan upplevas som att våra sjukhus har ändrat policy, skapas förstås en hel del oro och ångest, och ingen av oss är naturligtvis intressad av det.

Det rent juridiska är lättare att markera. Man kan inte i Sverige – definitivt inte med nu gällande lagstiftning, och jag har svårt att tänka mig att det skulle bli möjligt med någon framtida lagstiftning – ålägga en läkare att utföra en viss behandling eller insats som vederbörande inte vill ge en patient. Å andra sidan gäller att vi, så länge vi är myndigförklarade och vet vad vi gör, har rätt att säga nej till varje form av behandling.

Anf. 138 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Avslutningsvis skulle jag vilja hänvisa till Ingrid Gertz, som har tagit upp en del av de här frågorna. Hon påpekar hur svårt det är för läkarna att fatta dessa beslut, och det förstår jag naturligtvis. Det hade varit bra om läkarna hade haft möjlighet att följa patienten under ett antal år.

Det finns naturligtvis både etik och moral på hög nivå, men kan man uppnå en tillräckligt hög nivå på etiken och moralen, finns det till slut ingen anledning att behålla något livstestamente. Men då krävs att man ställer oerhört höga krav på etik och moral hos de personer som skall behandla oss i livets slutskede, när vi så småningom kommer dit. På det sättet tror jag inte att vi behöver någon lagstiftning som reglerar frågan om livstestamenten.

Anf. 139 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vi skall förstås slå vakt om högsta möjliga etik och moral i all vår sjukvård, och speciellt i de svåraste av situationer. Till dessa hör naturligtvis hur man agerar i livets slutskede.

För min del tycker jag att det i de generella bestämmelser som finns, alltså exempelvis Socialstyrelsens allmänna råd, finns en bra avvägning av hur

mycket man skall sätta in av modern teknik i ett skede då det inte ger något påtagligt gott resultat för patienten. Det vi nu har diskuterat, och det som jag har uppfattat att Kenneth Lantz fråga går ut på, är om människor skall ha möjlighet att avstå ytterligare genom en aktiv viljehandling. Frågan är hur man dokumenterar denna vilja, hur man är säker på att den är den rätta.

Som sagt var: Vi får återkomma till frågan. Jag tänker göra det när vi vet litet mer om vad som har hänt i våra grannländer.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:195 Ändring i lagen om marknadsdomstol m.m.

1992/93:213 Delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol

1992/93:214 Ändringar i upphovsrättslagen

1992/93:216 Prövningstillstånd i hovrätt och instansordningen i utskökningsmål

1992/93:222 Ändringar i svensk försäkringsavtalsrätt med anledning av EES-avtalet

1992/93:225 Godkännande av protokoll med justeringar av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) m.m.

Skrivelse

1992/93:224 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1992

Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:179 Åtgärder mot klimatpåverkan m.m.

1992/93:Jo83 av Sten Söderberg (-)

1992/93:Jo84 av Birgitta Carlsson m.fl. (c)

1992/93:Jo85 av Sten Svensson (m)

1992/93:Jo86 av Margareta Winberg m.fl. (s)

1992/93:Jo87 av Jan Jennehag m.fl. (v)

1992/93:Jo88 av Annika Åhnberg (-)

1992/93:Jo89 av Jan Fransson och Arne Kjörnsberg (s)

1992/93:Jo90 av Claus Zaar (nyd)

1992/93:Jo91 av Holger Gustafsson m.fl. (kds)

1992/93:Jo92 av Kenneth Lantz (kds)

med anledning av skriv. 1992/93:240 Statsrådets arvoden

1992/93:K28 av Sten Söderberg (-)

Konstitutionsutskottets betänkande

1992/93:KU28 Valkretsindelningen i Malmöhus län

Näringsutskottets betänkande

1992/93:NU23 Vissa anslag inom Utrikesdepartementets område

26 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

*den 26 mars***1992/93:110** av *Hans Nyhage* (m) till justitieministern om ersättning till nämndemän:

I det svenska rättsväsendet finns nämndemän som skall svara för att lekmannasynpunkter kan anföras vid rättsskipningen. Att så sker anses allmänt vara av stor vikt för rättssäkerheten.

Det är således viktigt att till nämndemannauppdragen kunna rekrytera personer som allsidigt företräder medborgarna i vårt samhälle. I dag föreligger vissa svårigheter att få personer att engagera sig eftersom det för många innebär en direkt ekonomisk förlust.

Ett exempel är följande:

En lågstadielärare är nämndeman vid Hovrätten. För henne gäller följande ekonomiska förutsättningar per dag vid tjänstgöring:

Arvode	300:00 kr
Ersättning för förlorad arbetsinkomst	350:00 kr
	650:00 kr
Avdrag för tjänstledighet	839:50 kr
<i>Inkomstförlust</i> per tjänstgöringsdag	189:50 kr

Dessutom räknas bilersättningen med 1.20 kr/km (114 kr) samt ersättning för parkeringskostnader (35 kr), dvs. totalt 149 kr, *in i bruttolönen för beskattning*. (Sifferuppgifterna gäller för förra året).

Efter skatt blir förlusten (!) följande:

Inkomstförlust med 189:50 kr, minus skatt (50 %)	94:75 kr
50 % i skatt på reseersättningar med 149 kr	74:50 kr
	169:25 kr

Nettoförlusten per dag blir alltså 169:25 kr.

Anser statsrådet det vara rimligt att en person skall förlora ekonomiskt på att fullgöra ett uppdrag i samhällets tjänst?

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att få en ändring till stånd?

1992/93:111 av *Ewa Hedkvist Petersen* (s) till utbildningsministern om vårdhögskolan i Boden:

En särskild utredare har i sitt betänkande Vårdhögskolor lagt förslag som i praktiken skulle innebära att Vårdhögskolan i Boden läggs ner! Enligt utredningen skulle social- och omsorgslinjen samt rehabiliteringslinjen (med arbetsterapi och sjukgymnastik) flyttas till universitetet i Umeå. Som en konsekvens av detta hotas då också sjuksköterskeutbildningen i Boden, eftersom den skulle bli den enda utbildningen som blir kvar och alla utbildningar behövs för att vårdhögskolan skall vara intressant och kunna locka studerande. Här bedrivs också forskningsverksamhet som behöver en stabil utbildningsbas att bygga på.

Utredaren gör i sitt förslag ingen som helst analys av konsekvenserna av sitt förslag för hälso- och sjukvården i olika regioner, tillgången på utbildad arbetskraft inom sektorn, vikten av närheten till utbildning eller effekterna av långa avstånd till högskoleutbildning. Med andra ord: helhetssynen saknas.

En nedläggning av Vårdhögskolan i Boden skulle få stora negativa konsekvenser för hälso- och sjukvården i norra Sverige. Högskolan har byggts upp för att man inom hälso- och sjukvården behöver välutbildad personal. Kunskapsutvecklingen inom sektorn går mycket snabbt och utbildningen har därför strategisk betydelse för möjligheterna att möta kommande sekels behov med motsvarande kunskaper och teknik. De stora pensionsavgångarna från mitten av 90-talet kräver också många nyutbildade.

Vårdhögskolan har också stor regionalpolitisk betydelse för Norrbotten. Den bidrar till kompetensutvecklingen i regionen, och den har stor betydelse för kvinnorna i Norrbotten och övre Norrland. Här kan de få högskoleutbildning i sina yrken, men de får också här möjlighet att genom forskningsverksamhet och samarbete med bl.a. Högskolan i Luleå och Umeå universitet möta annan utbildning och forskning. Det är därför från regional synpunkt, men också med kvinnoögon sett, viktigt att vårdhögskolan får fortsätta sin verksamhet.

Erfarenhet från hela landet visar dessutom att det är viktigt att ha nära mellan studieort och hemort dels för att kunna motivera fler till högskolestudier, dels för att de som utbildar sig skall kunna stanna i den region de kommer från. Om regeringen menar allvar med sina propåer om att det behövs fler högskoleutbildade i landet kan den därför inte lägga ner en högskola och hänvisa studerande 30–70 mil bort.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utbildningsministern:

1. Är utbildningsministern beredd verka för att vårdhögskolan i Boden även i fortsättningen får försörja sjuk- och hälsovården i norra Sverige med välutbildad personal?
2. Vilken syn har utbildningsministern på vårdhögskolans betydelse för

27 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 29 mars

1992/93:506 av *Chatrine Pålsson* (kds) till kulturministern om barnkonventionen och reglerna för avvisning av barn:

En treårig jugoslavisk flyktingpojke befinner sig på ett barnhem i Aneby i Småland sedan en tid tillbaka. Han har kommit i kläm mellan Invandrarverkets beslut om avvisning och det faktum att de sociala myndigheterna tagit över ansvaret för barnet enligt lagen om vård av unga.

Invandrarverket tycker inte att det finns några hinder att avvisa treåringen trots att fadern är försvunnen i det tidigare Jugoslavien och att modern inte går att hitta. Enligt FN:s barnkonvention om barnets bästa finns dock bestämmelser som skall vara vägledande i sådana här fall. De sociala myndigheternas beslut om att omhänderta barnet borde betraktas som hinder för verkställighet menar bl.a. Göran Melander, docent i folkrätt vid Raul Wallenbergs institut för mänskliga rättigheter och humanitär rätt i Lund.

Det är mycket olyckligt att ett litet barn skall behöva drabbas av en oförmåga att skapa klara regler. Därför bör reglerna granskas.

Avser statsrådet att se över reglerna så att FN:s konvention om barnets bästa blir vägledande i avvisningsärenden?

28 § Kammarén åtskildes kl. 18.37.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 8 § anf. 34 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 16.22 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORSS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 30 mars

1 § Meddelande om information från regeringen	1
Andre vice talmannen	
2 § Justering av protokoll	1
3 § Meddelande om svar på interpellationer	1
4 § Svar på fråga 1992/93:482 om reglerna för omnämnande av spon- sorer till televisionsprogram	2
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
5 § Svar på frågorna 1992/93:491 och 494 om ensamma flyktingbarn	4
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Annika Åhnberg (-)	
Rune Backlund (c)	
6 § Svar på fråga 1992/93:498 om presstödet	10
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Harriet Colliander (nyd)	
7 § Svar på fråga 1992/93:500 om kostnader då flykting flyttar från an- visad ort	12
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Robert Jousma (nyd)	
8 § Svar på fråga 1992/93:503 om det statliga stödet till Älvkarleby kommun för mottagning av flyktingar	15
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Bengt Ahlquist (fp)	
9 § Svar på fråga 1992/93:505 om åtgärder mot häleri	17
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Bengt Ahlquist (fp)	
10 § Svar på fråga 1992/93:477 om utrikessekretessen	20
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Liisa Rulander (kds)	
11 § Svar på fråga 1992/93:489 om förlängning av ungdomspraktik	21
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Liisa Rulander (kds)	
12 § Svar på fråga 1992/93:484 om utnämningen av chef för AMU	24
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
13 § Svar på fråga 1992/93:485 om frivårdens behandlingscentral . .	26
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
14 § Svar på fråga 1992/93:492 om samhällstjänst	26
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Sigrid Bolkéus (s)	

15 § Svar på fråga 1992/93:493 om Hudiksvalls kriminalvårdsanstalt Justitieminister Gun Hellsvik (m) Sigrid Bolkeus (s)	29	Prot. 1992/93:86 30 mars 1993
16 § Svar på fråga 1992/93:495 om frivillig skuldsanering Justitieminister Gun Hellsvik (m) Maj-Lis Lööv (s)	31	
17 § Svar på fråga 1992/93:496 om personalkontrollen Justitieminister Gun Hellsvik (m) Ingela Mårtensson (fp)	33	
18 § Svar på fråga 1992/93:481 om förhandsbesked från skattemyn- digheterna Statsrådet Bo Lundgren (m) Carl Fredrik Graf (m)	35	
19 § Svar på fråga 1992/93:490 om näringsidkares F-skattesedlar . . Statsrådet Bo Lundgren (m) Liselotte Wågö (m)	38	
20 § Svar på fråga 1992/93:463 om prissättningen på statliga och kom- munala varor m.m. Näringsminister Per Westerberg (m) Sten Svensson (m)	40	
Ajournering	42	
Återupptagna förhandlingar	42	
21 § Svar på fråga 1992/93:480 om examensbenämning för utbildning vid Idrottshögskolan Utbildningsminister Per Unckel (m) Karin Falkmer (m)	42	
22 § Svar på fråga 1992/93:487 om den s.k. parallell-läro-utbildningen Utbildningsminister Per Unckel (m) Inger Lundberg (s)	45	
23 § Svar på fråga 1992/93:488 om högskolornas betydelse för regio- nal balans i Stockholms län Utbildningsminister Per Unckel (m) Eva Johansson (s)	48	
24 § Svar på fråga 1992/93:486 om s.k. livstestamente Statsrådet Bo Könberg (fp) Kenneth Lantz (kds)	51	
25 § Bordläggning	54	
26 § Anmälan om interpellationer 1992/93:110 av Hans Nyhage (m) om ersättning till nämnde- män 1992/93:111 av Ewa Hedkvist Petersen (s) om vårdhögskolan i Boden	55	
27 § Anmälan om fråga 1992/93:506 av Chatrine Pålsson (kds) om barnkonventionen och reglerna för avvísning av barn	56	
	57	

